

PLATON

DEVLET

HASAN ALI YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

ÇEVRELER, SABAHATTİN EYÜBOĞLU - M. ALİ CİMCOZ

TÜRKİYE BANKASI
İGİTÖr Yayıncılık

DÜNYA KLASİKLERİ DİZİSİ: 6

DEVLET I-II Bu kitabın hazırlanmasında DEVLET I ve II'nin MEB Yunan Klasikleri dizisindeki 2. baskıları temel alınmış ve çeviri dili günümüz Türkçesine uyarlanmıştır. Yayına hazırlayan: Egemen Berköz

Dizgi: Yenigün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş.

Baskı: Çağdaş Matbaacılık Yayıncılık Ltd. Şti.

Ağustos 1998

P L A T O N

DEVLET I-II

Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Klasik Filoloji Başkanı Prof. Dr. Georg Rohde'nin yönetiminde, doktora öğrencileri Azra Erhat,

Samim Sinanoğlu ve Suat Sinanoğlu tarafından aslından çevrilmiştir.

DEVLET I

"DEVLET"İN I. KİTABI HAKKINDA

Çevirisine başladığımız eser, Symposion ve Phaidon'la birlikte Platon'un bütün eserlerinin en yüksek noktasını oluşturur. Platon'un hemen hemen hiçbir gençlik dönemi diyalogu yoktur ki, herhangi bir yönüyle "Devlet"i hazırlamış olmasın; son diyaloglar arasında hemen hemen hiçbiri yoktur ki kökleri Devlet'te bulunmasın, ya da hiç olmazsa onunla ilgili olmasın. V'inci kitabın sonlarına doğru, yani bütün eserin tam ortasında okunan ana cümle şunu ileri sürmektedir: "Ya hükümdarlar filozof, yahut da filozoflar hükümdar olmalıdırlar; böyle olmazsa, devlet ve insanlık için mutluluk beklenemez. "Bu söz, felsefe tarihinin son derece önemli olaylarından biri olan Sokrates'in ölümüne Platon'un verdiği son yanıtın başka bir şey

değildir. Devlet, elimizde bulunan el yazmalarında 10 kitaba ayrılmıştır. Fakat bu ayırma Platon'un kendisinden değil, İmparator Tiberius zamanında yaşamış olan astrolog ve filozof Trasyllus'tan kalmadır. Platon'un, eseri nasıl böldüğünü bilmiyoruz. Eserin 10 kitaba ayrılmış olması, onun kuruluşuna iyi uymuyor. Yalnızca I'inci ve X'uncu kitaplar, fikir bakımından, bir bütün meydana getirmektedir.

I'inci kitap, örneğin Lakhes ve Lysis gibi, aporetik yani çıkmazlı denen diyaloglara pek benzer. Bu gibi diyalogları ötekilerden ayıran taraf, bunlarda bazı kavramlara, -Lakhes'te cesarete, Lysis'te dostluğa-ait birtakım tanımların arka arkaya gözden geçirilmesi, fakat ele alınan sorunun özünün bununla ortaya çıkarılamamasıdır. Bu diyalogların sonucu olumsuzdur; bir aporia'ya, bir çıkmaza varılır. Bunun gibi, devletin 1'inci kitabında da doğruluğun bazı tanımları arka arkaya ele alınmaktadır. Hepsi için şu anlaşılmaktadır

ki, bunlar, doğruluğun özünü tam olarak kavramıyorlar. Böylece 1'inci kitap, doğruluğun özünün ortaya çıkarılmadığı gibi olumsuz bir saptamayla sona ermektedir. Devletin 1'inci kitabıyla çıkmazlı diyaloglar arasındaki bu benzerlik hiç de rasgele değildir. 1'inci kitabın öteki kitaplardan epey zaman önce, yani ona benzer diyaloglar yazıldığı sıralarda tasarlanmış olduğuna şüphe yoktur. Platon'un, bu diyaloga

"Thrasymakhos yahut doğruluk" adını vermiş olması pekâlâ düşünülebilir. Sonraları Platon bu diyalogu, Devlet'e giriş olarak kullanmıştır.

Hem yalnızca bütünüünün kuruluşunda değil, sanat bakımından işlenişinde de, çıkmazlı diyaloglarla devletin 1'inci kitabı arasında büyük bir benzerlik vardır. Konuşmanın içinde geçtiği çevre, konuşmada payı olan kişiler büyük bir zarafetle ve göze çarpacak biçimde canlandırılmışlardır.

Platon, doğruluk hakkındaki konuşmayı Pire'ye koyuyor; bunun ne demek olduğunu araştırmalıyız. Bir kere konuşmanın çıkış noktası, doğruluğun tüccarca kavranmasıdır. İşte ticaret limanının havası bu kavrama tümüyle uymaktadır. Ama bununla kalmıyor: Platon'un kendi siyasal gelişmesi için pek önemli olan 404-3 yılları olaylarında, oligarkhlığın (oligarşinin) yerleşmesiyle demokrasinin yeniden kabulünde, bu kent önemli bir rol oynamıştır. Bu bakımdan burası Platon'a doğruluk ve Devlet üzerine yürütülen bir konuşma için ayrıca anlamlı bir yer olarak görünmüş olabilir. Fakat Platon'u buna karar verdiren başka bir neden, özel bir neden olsa gerek. Konuşma, Polemarkhos'un evinde oluyor. Bununla Platon, bu kişiye adeta bir anıt dikmek istemiştir. Çünkü Polemarkhos, bir eğrilik (haksızlık) kurbanı olmuştur: Büyük servetini ellerine geçirmek için, oligarkhlar, yani Otuzlar, onu öldürmüşlerdir. Böylece,

Polemarkhos'un ölümü ile, haksızlık bakımından oligarkhlardan farkı olmayan demokrasinin kurbanı Sokrates'in ölümü arasında bir benzerlik beliriyor. Onun içindir ki Platon, Polemarkhos'u Sokrates'le hep yan yana gösteriyor ve ona, ancak her ikisinin alın yazısı göz önünde tutulunca anlaşılabilen şu sözleri söyletiyor: Ben seninle birlikte savaşmaya hazırım.

Birinci kitaptaki konuşmayı iyice anlamak için, konuşan kişileri gözümüzde canlandırmalıyız. Burada, birbiriyle ilişkiye giren üç grup insan vardır; birinci grubu Sokrates'le iki öğrencisi:Glaukon ve Adeimantos; ikinci grubu, ihtiyar Kephalos'la oğlu Polemarkhos; üçüncüsünü ise sofist Thrasymakhos'la onun peşinden gelen öğrenciler meydana getirmektedir.

Glaukon'la Adeimantos, Ariston'un oğulları ve Platon'un kardeşleridir. Bunlar, II'nci kitabın başından hemen sonra konuşmanın

başlıca kişileri oluyorlar; durmadan Sokrates'in, konuyu daha etraflıca ele almasını istiyor ve kanıtın güçlükleri karşısında kaçamak yollara sapmasına göz yummuyorlar; doğruluğun özünü kesin olarak meydana çıkarmak için Sokrates'in görüşünün tam karşısını, büyük bir kararlılıkla savunuyorlar. Sokrates'le düşüp kalkma sayesinde diyalektikte elde ettikleri ustalık, onlara, bu görüşü asıl benimseyenlerden daha keskin düşünce ile, fikirlerinde daha büyük tutarlılıkla ilerlemek imkânını veriyor. II'nci kitabın başında Glaukon'la Adeimantos'un konuşmaları, adeta heybetli birer kapıdır; Okuyucu bu kapılardan girince, Sokrates-Platon felsefesinin iç yapısına girmiş oluyor. Acaba Platon haklarında hemen hemen hiçbir şey bilmediğimiz bu iki kardeşine Devlet'te neden bu kadar önemli bir rol vermiştir? Onları, unutulmaktan kurtarmak istemiştir, dendi. Fakat bu iki kişi aracılığıyla kendi öz varlığının başka

başka yönlerini gösterdiğini söylemek daha doğru olur. O, kendi adını ileri sürmemek için böyle davranıyor. Şu da belli ki, II'nci kitapla konu, Platon'a özgü bir biçimde ele alınmaktadır; burada artık Platon'un kendisi Sokrates'e sorular soruyor, Sokrates de Platon'un sanısına göre, yaşıyorsa nasıl cevap verirse öyle cevaplar veriyor.

İkinci grubu, dediğimiz gibi, Sokrates'ten pek büyük bir saygı gören ihtiyar Kephalos'la oğlu Polemarkhos oluşturuyor. Polemarkhos'un kardeşi ünlü hatip Lysias konuşmada hazır, ama söze karışmıyor. Kephalos, doğuştan Atinalı değil, Siracusalı zengin bir silah tüccarıdır. Perikles onu Atina'ya çağırmişti: Attika'nın o zamanki yüksek kültürünün çekiciliğine dayanamayan bu adam, daveti kabul etmiş, Pire'ye yerleşmişti. Çocuklarına bıraktığı büyük servet, onların felaketlerine sebep olmuştur: Polemarkhos'a Otuzlar zehir içirmişler, Lysias ise kaçabilmiştir. Platon, Polemarkhos'a

1'inci kitabın başında Kephalos'un varisi olma konusunda şakalar yaptırarak, bu konuya, yanlış anlaşılmayacak kadar açık bir şekilde değinmektedir. Sokrates'in bu grupla olan bağları dostçadır. Bu gruptakiler filozofça düşünmeyen kimselerdir. Ama felsefeye henüz ihtiyacı olmayan, bilmeden doğru davranan, doğru duyan, hayatın bütün temellerinin sofistler tarafından çürütülmesini henüz yaşamamış olan bir kuşaktandırlar. Onun için bu adamlarla tartışılmıyor. Kephalos, konuşma filozofça olmaya başlar başlamaz kurbanlarına gidiyor. Polemarkhos ise konuşmada bir parça rol alıyor; ama Sokrates'in asıl hasımları ortaya çıkınca çekiliyor. Miras sözcüğü, aynı zamanda Polemarkhos'un, babasının namusunun mirasına da konmuş olmasıyla ilgilidir. Fakat Platon'un açıkça göstermek istediği şudur ki: dünün insanların anladığı gibi namuslu olmak, yani neden iyilik ettiğini bilmeden iyilik etmek, artık yetmez; Sokrates'in döneminde

gerçek hayattan pay almak isteyen, Glaukon'la Adeimantos gibi filozofça düşünmelidir.

Üçüncü ve sonuncu grubu sofist Tharsymakhos'la öğrencileri oluşturmaktadır. Öğrencilerden Kleitophon tek bir defa söze karışıyor; Kharmantides baştan sona kadar sessiz duruyor. Khalkedon'lu (şimdiki Kadıköy) Thrasymakhos en önemli sofistlerden biridir. 430'da Atina'ya gelmiş ve 5'inci yüzyıl sonuna kadar orada çalışmıştır. Bu adamın önemi, retorik sanatı ile bu sanat üzerindeki derslerinden ileri gelmektedir; "period"lu cümleler yazışı ve onları ritimli sonlarla bitirişinin Hellen sanat düzyazını üzerinde büyük etkisi olmuştur. Bu zatın ahlak alanındaki görüşlerini, hemen hemen sadece Platon'dan aktarıldığı kadarıyla biliyoruz. Onun için, Platon'un onun hakkındaki betimlemesinin nesnel olup olmadığını bilmiyoruz. Doğruluğu güçlünün hakkı olarak tanımlayan, doğruluk hakkındaki en

ileri görüş, Gorgias'ta Kallikles tarafından savunulmaktadır. Zaten Devlet'te de Thrasymakhos'un kişiliği ve görevi, Kallikles'in Gorgias'taki kişiliğine ve görevine pek benzemektedir. Bununla beraber, her ikisinin savunduğu görüşlerin incelikleri arasında önemli farklar vardır: Böylece, Platon'un, Devlet'in 1'inci kitabında, tarihteki Thrasymakhos'un gerçek görüşlerini bildirmiş olması olasıdır. Şu var ki, bunlarda, Kallikles'in görüşlerinin keskinliği ve bütünlüğü hiç yoktur. Bunlar, Sokrates'in diyalektik sanatı ile ortaya çıkarılması güç olmayan çelişkilerle doludur.

Bu durum, kitabın ana fikrine çok iyi uymaktadır; biliyoruz ki, kitapta doğruluk hakkında bilinen görüşlerin birer birer gözden geçirilmesi isteniyor. Bu görüşler arasında sofistlerinki de vardır. Thrasymakhos'un düşünceleri, iç bütünlük bakımından kusurları dolayısıyla bu işe pek elverişlidir. Onun içindir ki Thrasymakhos'la yürütülen

tartışma, Kallikles'le olan tartışma kadar ciddi değildir ve hep "şundan bundan konuşma" olarak sürüp gider. Bu alanda sofistler, sonuna kadar mücadeleyi beceremezler; bunu ancak Akademia'da yetişmiş genç filozofların kendileri yapabilir. Platon, Kephalos'un evindeki konuşmayı belli bir yıla koymuş ve o yılı diyalogun başında tam olarak bildirmiştir. Bu yıl, Pire'de Tanrıça Bendis şerefine ilk kez büyük bir alayla, atlı ve fenerli bir koşuyla geceleyin kutlanan büyük bayramın yapıldığı yıldır. Bayramın hangi yıl Atina'ya alındığını, ne yazık ki bilmiyoruz. Bununla birlikte, Alkibiades'in zaferleriyle Atina ticaretinin ve Pire Limanı'nın yeni bir gelişme yaşadıkları 410 ve 409 yıllarını düşünebiliriz. Yeni bir bayramın kabulü, umutla dolu bir zamana iyi uyuyor. 408 yılında Olympia oyunlarında kazanan atlet Pulydamas'ın adının geçmesi de bu zamana işarettir.

Devlet'in ne zaman kaleme alındığı kesin olarak söylenemez; zaten Platon'un diyaloglarının yazılma tarihleri için elimizde bir takım çıkarsamalardan başka araç bulunmuyor. Bununla birlikte, eserin 372'de bitmiş olduğunu kabul edebiliriz. O yıl Platon 56 yaşındaydı. Tabii, Devlet gibi bir eser kısa zamanda yazılmış değildir. Platon'un eseri ne zaman tasarladığını, ne zaman işe başladığını da bilmiyoruz. Çalışmaları on yıla, yahut daha uzun bir zamana yayılmıştır diyelim; o zaman, Devlet'teki başka diyaloglarla olan birçok kesişme noktası kolayca anlaşılabilir. Profesör Dr. GEORG ROHDE

SOKRATES anlatıyor:

Dün Ariston'un oğlu Glaukon'la Pire'ye indim. Niyetim tanrıçaya (1) dua etmek hem de ilk defa kutlanan bayramının nasıl olacağını görmektir. Yerlilerin düzenledikleri alayı pek güzel buldum, ama Thrak'larınki de parlaklıktan yana onlarınkinden aşağı kalmadı.

Dualarımızı bitirmiş, alayı seyretmiş, şehre dönüyorduk. O anda Kephalos'un oğlu Polemarkhos eve dönmek üzere yola çıktığımızı uzaktan görmüş, bizi durdurmak için çocuğu önden koşturdu. Çocuk arkamdan elbisemi yakalayarak "Polemarkhos kendisini beklemenizi diliyor" dedi. Döndüm. "Efendin nerede?" diye sordum. "İşte, arkadan size doğru geliyor, lütfen bekleyiniz" dedi. Glaukon da "Peki, bekleriz" dedi. Biraz sonra Polemarkhos bize yetişti; yanında Glaukon'un kardeşi Adeimantos, Nikias'ın (2) oğlu Nikeratos ve alaydan dönen daha birkaç kişi vardı. Polemarkhos "Sokrates, yanılmıyorsam, şehre dönmek üzere yola çıktınız" dedi.

"Hayır, hiç yanılmıyorsun" dedim.

"Bizi görüyor musun kaç kişiyiz?" diye sordu.

"Görmez olur muyum?"

"Öyleyse ya bizimle başa çıkarsınız, ya burada kalırsınız" dedi.

"Peki, bunun başka bir yolu daha yok mu? Ya biz sizi ikna eder de, siz bizi serbest bırakırsanız?.." dedim.

"Dinlemesek de, gene ikna edebilir misiniz?" diye sordu. Glaukon "Edemeyiz" dedi.

"Öyleyse sizi dinlemeyeceğimizi aklınıza koyun!"

Adeimantos da "Akşama tanrıçanın şerefine atlı bir meşale koşusu olacağından da mı haberiniz yok?" diye sordu.

"Atlı mı?" dedim, "Bu da yeni birşey; yani koşucular meşaleleri elden ele geçirerek at üzerinde yarışacak; bunu mu demek istiyorsun?"

Polemarkhos "Evet" dedi, "Bundan başka görülmeye değer gece şenlikleri de olacak. Zaten biz yemekten sonra çıkacak, şenlikleri seyredeceğiz; orada birçok gençle buluşacak, konuşacağız. Haydi vazgeçin de kalın."

Glaukon da "Anlaşılan, kalmak gerekiyor" dedi.

"Öyle istersen, öyle olsun" dedim.

Bunun üzerine Polemarkhos'un evine gittik; Polemarkhos'un kardeşleri Lysias'la Euthydemos'tan başka Kalkhedon'lu Thrasy-makhos, Paiania'lı Kharmantides, Aristonymos'un oğlu Kleitophon da oradaydı. Polemarkhos'un babası Kephalos da evdeydi. Onu pek ihtiyarlamış buldum; kendisini görmeyeli çok olmuştu. Sandalye üzerinde bir minderde oturuyordu; az önce avluda kurban kestiği için başında hâlâ bir çelenk vardı. Yanına oturduk; orada çepeçevre sandalyeler diziliydi. Kephalos

beni görür görmez selamladı, "Sokrates, Pire'ye inip bize uğradığın yok" dedi, "Halbuki gelmeliydin; çünkü ben şehre kolayca gidebilseydim, buna gücüm yetseydi, sen buraya gelmesen de olurdu; biz sana gelirdik. Ama şimdi bize daha sık gelmelisin. Belki bende bedeninin hazları azaldıkça, konuşma isteği ve ondan aldığım zevk o ölçüde artıyor: Beni dinle: Sen gene şu gençlerle buluş, ama biz de senin candan dostlarıyız, bize de sık sık uğra."

"Doğrusu Kephalos, yaşı çok ilerlemiş insanlarla sohbet etmeyi severim" dedim. "Bence onlar, belki bizim de yürüyeceğimiz bir yolda epeyce ilerlemişlerdir, onun için, onlardan bu yolun nasıl olduğunu öğrenmeliyiz. Acaba çetin ve yorucu mu, yoksa rahat ve düz mü? İşte senden de bu konuda ne düşündüğünü öğrenmek isterim; çünkü şairlerin 'ihtiyarlığın eşiği (3)' dedikleri bir çağ vardır; senin ömrün de bu noktaya vardı. Bana söyler misin, bu çağ sence ömrün sıkıntılı,

güç bir dönemi midir, değil midir, ne dersin?"

"Zeus hakkı için! Ben sana ne düşündüğümü söyleyeyim, Sokrates" dedi. "Bazen biz, aşağı yukarı yaşıt ihtiyarlar, eski ata sözünün (4) doğruluğuna örnek olarak bir araya geliyoruz. Toplandığımız zaman arkadaşlarımızın çoğu ağlaşır durur, gençliğin zevklerini, aşkı, şarabı, cümbüşleri, o çağın buna benzer daha başka hazlarını hatırlar, özlerler. Sanki büyük nimetlerden mahrum kalmışlar, vaktiyle pek iyi yaşadıkları halde, şimdi hiç yaşamıyorlarmış gibi kederlenirler. Kimi, yaşlı olduğu için yakınlarından kötü muamele gördüğüne üzülür, bunca acılara neden olan yaşlılıktan ötürü sızlanıp durur. Ama bana öyle geliyor ki gösterdikleri neden asıl neden değildir, Sokrates; çünkü bütün bunlar yaşlılık yüzünden olsaydı, ben de, ben yaşta olan herkes de, yaşlandığımız için aynı acıları çekerdik. Oysa aynı acıları çekmeyen başka yaşlılar da

gördüm. Bir gün şair Sophokles'le beraberdim, biri gelip ona 'Aşkla aran nasıl? Hâlâ kadınlarla ilişkide bulunabiliyor musun?' diye sordu. O da 'Sus, arkadaş! Ondan kurtulduğuma bilsen ne kadar seviniyorum!' dedi, 'Sanki deli ve zalim bir efendiden yakamı sıyırmışım.'

Sophokles'in bu sözünü o gün doğru bulduğum gibi, bugün de doğru buluyorum. Gerçekten, yaşlılık bu şeylerde büyük bir rahatlık ve erkinlik verir; çünkü hırslar, istekler gerginliklerini kaybedip gevşeyince, tam Sophokles'in dediği olur. İnsan kendini birçok deli zorbadan kurtarır. Ama bu dertlerin, hiç değilse yakınlardan çekilen dertlerin bir tek nedeni var Sokrates, o da yaşlılık değil, insanların kendi huyudur. Ölçülü, uysal olsalar, yaşlılık da o kadar zorlarına gitmez. Halbuki öyle olmayanlara yaşlılık da gençlik de ağır gelir."

Ben de, Kephalos'un bu sözleri çok hoşuma gittiği için, devam etmesini istiyor, onu kışkırtıyordum "Kephalos, dedim, bence seni dinleyenlerin çoğu bu sözlerini doğru bulmayacak; huyundan dolayı değil, büyük bir servet sahibi olduğun için yaşlılık yükünü kolayca taşıyorsun, diyecekler; çünkü zenginler kendilerine birçok avuntu bulurlarmış."

"Haklısın, dedi, sözlerimi doğru bulmayacaklar. Onlar da haklı, ama sandıkları kadar değil. Bak, Themistokles'in şu sözü ne kadar yerindedir! Themistokles'e hakaret etmek için, 'Şan ve şerefini kendine değil, yurduna borçlusun' diyen Seriphos'luya, o şu cevabı verdi: 'Evet, ben Seriphos'lu olsaydım, ünlü olamazdım; ama sen Atinalı olsaydın, ne olurdu?' (5) İşte bu söz, gerçekten, zengin olmayan, yaşlılığın yüküne de zor dayanan kimselere çok uygundur; çünkü uslu akıllı bir adam, yoksullukla birlikte yaşlılık yükünü pek kolay taşıyamayacağı gibi, uslu akıllı

olmayan biri de, zenginleşse bile, gönlünde huzur bulamayacaktır."

Ben de "Kephalos, dedim, şimdiki servetinin çoğu miras yoluyla mı eline geçti, yoksa onu sen kendin mi kazandın?"

"Ne kazandım ki?. . dedi. Ben Sokrates, para işlerinde büyük babamla babam arasında bir yerdeyim; çünkü adını taşıdığım büyük babam, tutarı benim bugünkü servetim kadar olan bir mirası birkaç katına çıkarmışken, babam Lysanias servetini şimdi elimde bulunandan da aşağı düşürmüştü. Ben ise kalan mirası şu oğullarıma daha küçülmüş değil, biraz daha büyümüş bıraksam memnun olurum."

"Bak bunu sana niye sormuştum: Sen paraya hiç düşkün görünmüyorsun da ondan" dedim, "Halbuki parayı kendileri kazanmayanlar çoğu zaman böyle olurlar; kazananlara gelince, onlar parayı iki katı severler; çünkü

şairler şiirlerini, babalar oğullarını nasıl severlerse, kendi emekleriyle servet edinmiş olan kimseler de paraya kendi eserleri imiş gibi düşkündürler; bir de, herkes gibi işlerine yaradığı için severler parayı. Bu yüzden onlarla bir araya gelmek bile hoş gitmez; çünkü zenginliği övmekten başka bir şey bilmezler."

"Hakkın var" dedi.

"Öyledir; dedim, ama sen bana bir de şunu söyle: Zengin olmakla elde ettiğin en büyük nimet sence nedir?"

"Bunu söylersem, birçokları inanmayacaktır; sen şunu bil ki Sokrates, öleceğini aklına getiren insanın içine, önceleri hiç aklından geçmeyen şeylerin korkusu, kaygısı girer. Çünkü o zamana kadar 'Bu dünyada kötülük edenler Hades'te cezalarını çekecekler' gibi, Hades'te olup bitenler hakkında söylenen sözlere gülerlerken, zaman gelir, ya bu sözler

doğruysa diye onları bir korku alır, ruhlarında azap duyarlar. İnsanlar ya yaşlılığın verdiği dermansızlık yüzünden, yahut kendilerini öteki dünyaya daha yakın gördüklerinden, orada olup bitenler üzerinde daha fazla kafa yorurlar. Böylece içleri kuşku ve korkuyla dolar, artık birine haksızlık edip etmediklerini hesaplar, araştırırlar. Hayatlarını gözden geçirip birçok haksızlık ettiklerini gören kimseler çocuklar gibi sık sık uykudan uyanır, ürker, kötü bir bekleyiş içinde yaşarlar. Halbuki hiçbir zaman haksızlık etmediklerini bilenlerde daima tatlı bir umut, Pindaros'un (6) dediği gibi, 'yaşlılığı besleyen' iyi bir umut vardır. Gerçekten, Sokrates, bu şair ne güzel söylemiş; ömrünün sonuna kadar doğru, dinli bir insan olarak yaşamış olana, 'Gönül hoşlandıran, yaşlılığı besleyen umut yoldaşlık eder. O umut ki, insanların hiç durmadan sağa sola sapan aklının dümenini tutmakta her şeyden önce gelir' der. Ne doğru, ne hayran

olunacak bir söz! İşte bunun içindir ki ben servet edinmenin çok önemli bir şey olduğunu iddia ediyorum; ama herhangi bir kimse için değil, ancak uslu akıllı ve dengeli bir insan için. Çünkü, istemeyerek de olsa, hiç kimseyi aldatmamak veya kimseye yalancı çıkmamak, tanrıya kurban, insana para borçlu olup Hades'e korka korka gitmemek. . İşte elde bulunan para buna çok yardım eder. Sonra daha başka yararları da vardır. Ama Sokrates, her şeyi tarttıktan sonra ben şunu diyebilirim ki, akli başında bir insan için zenginlik en çok bu işe yarar."

"Çok güzel söylüyorsun, Kephalos! dedim; "Ama, şu senin dediğin şeyi, doğruluğu (7-8), nasıl anlatacağız? Sadece, gerçeği söylemek ve bir kimseden alınan bir şeyi geri vermek diye mi? Yoksa böyle davranmak bazan doğru, bazan eğri sayılabilir mi?"

Örneğin biri, akli başında bir arkadaşının silahlarını emanet alsa, sonra arkadaşı çıldırıp

emanetini geri istese, bu gibi emanetlerin geri verilmemesi gerektiğini, geri verenin de doğru adam olmadığını herkes söyler; bir çılgına gerçeği tam olarak söylemek isteyen de doğru adam değildir."

"Haklısın" dedi.

"Demek oluyor ki doğruluk 'gerçeği söylemek, emaneti geri vermek' le sınırlı değildir" dedim.

Polemarkhos söze atılarak, "Hayır, bununla sınırlıdır Simonides'e (9) inanmak gerekirse, tam bu sınırlara girer, Sokrates!" dedi.

Kephalos da "Evet, evet" dedi. "Ben sözü size bırakıyorum. Şimdi kurbanlarla (10) uğraşmam lazım."

Polemarkhos, "Öyleyse senin varisin benim, değil mi?" diye sordu.

O da gülerek, "Evet" dedi ve kurbanlarına gitti.

"Madem ki sözün varisi sensin, söyle bakalım" dedim. "Simonides doğruluk üzerine ne diyor da, sen onu haklı buluyorsun?"

"Herkes borç olanı vermek doğrudur, diyor ve bence böyle söylemekle iyi söylemiş oluyor" dedi.

"Evet, Simonides'e inanmamak kolay değil", dedim; "çünkü o tanrı gibi akıllı uslu bir insandır. Ama onun sözlerini belki sen Polemarkhos anlayabilirsin; ben anlayamıyorum. Demin, biri birine bir şey emanet eder de, öteki artık akıllı başında değilken emanetinin geri verilmesini isterse, o şeyi vermeli mi vermemeli mi diye konuşmuştuk; belli ki Simonides bunu kastetmiştir. Bununla birlikte bu emanet bir borçtur, değil mi?"

"Evet."

"Emanetini akli başında olmayan biri geri isteyecek olursa, o zaman asla vermemeli, değil mi?"

"Evet" dedi.

"O halde, borcun geri verilmesi doğrudur, demekle; anlaşılan Simonides başka bir şey söylemek istiyor."

"Zeus hakkı için! Gerçekten, başka bir şey söylemek istiyor" dedi. "Çünkü onun fikri şudur: Doğruların borcu dostlara iyilik etmektir, kötülük etmek değil?"

"Anlıyorum" dedim. "Alanla veren dostsa, vermekle almak da zararlı olursa, altınını emanet etmiş olana geri veren, borçlu olduğu şeyi geri vermiş olmaz. Sence Simonides'in demek istediği bu değil mi?"

"Tam da bu."

"Peki, düşmana bir şey borçluysak, geri vermeli miyiz?"

"Şüphesiz, ne borçluysak, onu vermeliyiz" dedi. "Düşman düşmana, bence ancak kötülük borçludur; ona düşen de budur."

"Görülüyor ki Simonides doğruluğun ne olduğunu bir bilmece şeklinde şairce söyledi; çünkü besbelli ki o, doğruluk herkese hakkını vermektir demek istiyor; buna da 'borç' diyor" dedim.

"Peki, buna bir diyeceğin var mı?" diye sordu.

"Ey Zeus!" dedim, "biri şöyle sorsaydı: 'Simonides, bir sanat, hekimlik adını almak için, neye neyi borç ve hak olarak vermelidir?' Simonides ne cevap verirdi sanırsın?"

"Şüphesiz, 'bedenlere ilaç ve yiyecek, içecek vermelidir' derdi."

"Bir sanat, aşçılık adını almak için, neye neyi borç ve hak olarak vermelidir?"

"Katıklara tuz, biber vermelidir."

"Peki, öyleyse, kimlere ne veren sanata doğruluk denebilir?"

"Önce dediklerimize uymak gerekirse Sokrates, dosta fayda, düşmana zarar veren sanata."

"O halde Simonides, 'doğruluk dosta iyilik, düşmana kötülük etmektir' demek istiyor değil mi?"

"Öyle sanırım."

"Peki, hastalık sağlık konularında, hastalıklarında dosta iyilik düşmana kötülük etmek en çok kimin elinden gelir?"

"Hekimin."

"Ya deniz yolculuklarında, tehlike başgösterince, dosta iyilik, düşmana kötülük en çok kimin elinden gelir?"

"Dümencinin."

"Doğru adama gelince, onun hangi işte, hangi başarılarında dosta faydası, düşmana zararı dokunabilir?"

"Savaşta, düşmana saldırmak, dosta yardım etmekte, sanırım."

"Peki ama, azizim Polemarkhos, hasta olmayanlara hekim faydasızdır, değil mi?"

"Doğru."

"Deniz yolculuğuna çıkmayanlara da dümenci faydasızdır, değil mi?"

"Evet."

"Savaşmayanlara da doğru adam faydasızdır, değil mi?"

"Hiç de bu fikirde değilim."

"O halde doğruluk barışta da faydalıdır, değil mi?"

"Evet, barışta da faydalıdır."

"Çiftçilik de faydalıdır, değil mi?"

"Evet."

"Ürün elde etmek bakımından, değil mi?"

"Evet."

"Ya ayakkabıcılık, o da faydalıdır, değil mi?"

"Evet."

"Bize ayakkabı sağladığı için mi dersin?"

"Şüphesiz."

"Doğruluğa gelince, sence o, barış zamanında neyin kullanılmasında veya sağlanmasında faydalıdır?"

"Ticaret sözleşmelerinde Sokrates."

"Ticaret sözleşmelerinden ortaklığı mı anlıyorsun, yoksa başka bir şeyi mi?"

"Şüphesiz, ortaklığı."

"Peki, tavla oyununda hangisi daha iyi, daha faydalı ortaktır? Doğru adam mı, yoksa iyi oyuncu mu?"

"İyi oyuncu."

"Ya tuğlaları ve taşları yerine koymakta doğru adam duvarcıdan daha faydalı, daha iyi iş ortağı mıdır dersin?"

"Şüphesiz hayır."

"Kitharacı mızrabı iyi kullanmakta doğru adamdan üstün olduğuna göre, doğru adam bir ortakla yapılan hangi işte kitharacıdan daha iyi bir ortaktır?"

"Para işleri ortaklığında, sanırım."

"Yalnız, Polemarkhos, parayı harcamakta, mesela parayla ortaklaşa bir at almak veya satmak gerektiği zaman, doğru adam iyi bir ortak değildir; o zaman, bence iyi ortak attan anlayandır. Öyle değil mi?"

"Söylediklerimizden bu çıkıyor."

"Bir gemi almak veya satmak gerekirse, en iyi ortak gemi yapıcısı veya dümencisidir, değil mi?"

"Öyle."

"Gümüşün veya altının ortaklaşa işlerde kullanılması gerekirse, bu işlerin hangilerinde

doğru adam başkalarından daha faydalı olacaktır?"

"Paranın bir yana konup emniyette bulunması gerektiği zaman Sokrates."

"Yani para hiç kullanılmayınca, işlemeyince demek istiyorsun, öyle mi?"

"Şüphesiz öyle."

"Demek ki doğruluk, paranın bir işe yaramadığı zaman faydalıdır."

"Öyle olacak."

"O halde bir bağ bıçağını saklamak gerekirse, doğruluk hem ortaklığa, hem de bireye faydalıdır, ama bıçağı kul anmak gerekirse bağcılık faydalıdır, değil mi?"

"Söylediklerimizden bu çıkıyor."

"Bir kalkan veya bir lyrayı saklamak, hiç kullanmamak gerektiğinde, doğruluk faydalıdır diyeceksin; ama onları kullanmak gerekirse hoplit sanatı (11) veya müzik faydalıdır, değil mi?"

"Öyle olmak gerek."

"Diğer bütün işlerde de doğruluk bir şey kullanıldığı zaman faydasız, o şey kullanılmadığı zaman faydalıdır, değil mi?"

"Öyle olacak."

"Demek ki dostum, doğruluk, kullanılmayan şeylerde faydalıysa, onun bir değeri olmasa gerek. Şimdi şunu araştıralım: Yumruk döğüşünde veya başka bir döğüşte vurmasını çok iyi bilen, kendini korumasını da çok iyi bilir, değil mi?" (12)

"Şüphesiz."

"Ya hastalıktan korunmasını bilen, onu başkalarına gizlice aşılmasını herkesten iyi bilmez mi?"

"Bilir sanırım."

"Sonra, düşmanın niyetlerini gizlice öğrenen, bütün sırlarını çalan kimse, aynı zamanda ordunun iyi bir koruyucusudur, değil mi?"

"Şüphesiz öyledir."

"O halde bir şeyin usta koruyucusu, bekçisi, aynı zamanda o şeyin usta hırsızıdır."

"Evet."

"Öyleyse, doğru adam, paraya bekçilik etmesini biliyorsa, çalmasını da bilir."

"Ne diyeyim? Söylediklerimizden bu çıkıyor" dedi.

"O halde, sonunda doğru adamın bir hırsız olduğu ortaya çıkıyor. Bunu Homeros'tan öğrenmiŒe benziyorsun; çünkü o da Odysseus'un ana tarafından dedesi Autolykos'u (13) över, hırsızlıkta, yalan yere yemin etmekte bütün insanlardan üstün olduğunu söyler. Anlaşıyor ki hem sana, hem Homeros'a, hem Simonides'e göre doğruluk bir tür hırsızlık sanatıdır, tabii dosta faydalı, düşmana zararlı olmak şartıyla. . Öyle demek istiyordun, değil mi?"

"Hayır, Zeus hakkı için! Ne dediğimi artık bilmiyorum. Bir bildiğim varsa o da, doğruluğun dosta yaradığı, düşmana zarar verdiğidir."

"Peki, sen kime dost dersin? Sana iyi adam görünenlere mi, yoksa öyle görünmeseler de gerçekten iyi olanlara mı? Bunun gibi, kime düşman dersin?"

"Tabii, insan iyi sandığı adamları sever, kötü sandığı kimselerden nefret eder" dedi.

"Peki, birçok kimseyi iyi olmadıkları halde iyi sanmakla; birçoklarını da aksine, kötü olmadıkları halde kötü bilmekle insanlar yanılmıyorlar mı?"

"Yanılıyorlar."

"Demek ki, onlar iyiyi düşman, kötüyü dost sanıyorlar, değil mi?"

"Evet."

"İş tersine döndü; demek ki şimdi doğruluk kötüye iyilik, iyiye kötülük etmek oluyor."

"Öyle anlaşılıyor."

"Ama iyiler doğrudurlar, haksızlık edemeyecek yaratılıştadırlar, değil mi?"

"Evet"

"Hah! Senin sözlerine göre, doğruluk hiç haksızlık etmeyenlere kötülük etmektir."

"Hiç de değil, Sokrates! Çünkü bu sözler besbelli ki yanlıştır."

"O halde, dedim, doğru olmayanlara zarar vermek, doğru olanlara faydalı olmak doğrudur."

"Bu söz bence deminkinden daha güzel."

"Demek ki, Polemarkhos, birçokları için, insanlar hakkında yanılan herkes için, doğruluk dosta zararlı, düşmana faydalı olmaktadır; çünkü birçokları gerçek dostlarını kötü, düşmanlarını ise iyi adam sanırlar. Böylece Simonides'in demin söylediğimiz sözünün tam tersini ileri sürmüş oluyoruz."

"Evet, şüphesiz öyle oluyor" dedi.

"O halde deđiřtirelim. Anlařılan, dostu dűřmanı iyi anlatamadık."

"Nasıl anlatmıştık, Polemarkhos?"

"Dost, hem iyi görünen, hem iyi olan insandır; iyi görünen ama iyi olmayan insan ise dost görünür, ama dost deđildir diyelim. Dűřmanı da tıpkı böyle anlatabiliriz."

"Bu sözümüzden iyi adamın dost, kötü adamın dűřman olduđu çıkıyor."

"Evet."

"Demek dođruluk üzerine demin söylediklerimize bir řey katmamızı istiyorsun. Önceden 'dođruluk dostu iyilik, dűřmana kötülük etmektir' demiřtik; řimdi řunu, yani 'dosta, iyiyse iyilik etmek; dűřmana, kötüyse kötülük etmek dođrudur' dememizi istiyorsun."

"Bana kalırsa, böyle söylenince, pek güzel söylenmiş olur."

"Peki, herhangi bir insana kötülük etmek doğru adama yakışır mı?"

"Evet, hem kötü, hem düşman olanlara tabii kötülük edilmelidir."

"Ama atlara kötülük edersek, daha iyi mi olurlar, daha kötü mü?"

"Daha kötü"

"Köpeğin iyiliği (14) bakımından mı, yoksa atın iyiliği bakımından mı?"

"Atın iyiliği bakımından daha kötü olurlar."

"O halde, kötülük görürlerse, köpekler atın iyiliği bakımından değil, köpeğin iyiliği bakımından daha kötü olurlar, değil mi?"

"Diyecek yok."

"İnsanlara gelince, dostum, aynı şeyi söyleyemez miyiz? Kötülük görürlerse, onlar da insanın iyiliği bakımından daha kötü olurlar."

"Şüphesiz."

"Peki, doğruluk insanın iyiliği değil midir."

"Buna da bir diyecek yok."

"O halde, dostum insanlardan kötülük görenlerin doğruluklarından bir şey kaybetmeleri kaçınılmaz."

"Öyle görünüyor."

"Peki, müzikle uğraşanlar, sanatlarını kullanarak birini müzikten anlayamaz hale getirebilirler mi?"

"Getiremezler."

"Ya biniciler, binicilikte, birini ata binemez kılabilirler mi?"

"Olamaz."

"Peki, doğrulukta doğru insanlar birini doğruluktan ayırabilir mi? Yahut, sözün kısası, herhangi bir iyilikle iyiler birini kötü edebilirler mi?"

"Yoo.. edemezler."

"Çünkü bence soğutmak sıcaklığın değil, karşıtının işidir."

"Evet."

"Islatmak kuruluşun değil, karşıtının işidir."

"Şüphesiz."

"Kötülük etmek iyinin değil, karşıtının işidir."

"Öyle."

"Ama doğru adam iyidir, değil mi?"

"Şüphesiz."

"Demek ki, Polemarkhos, dostuna ve başka birine kötülük etmek doğru adamın değil, karşıtının, yani doğru olmayan adamın işidir" dedim.

"Sözlerini her bakımdan doğru buluyorum, Sokrates!" dedi.

"O halde biri, doğruluk herkese verilmesi gerekeni, yani borç olanı vermektir, der de, bundan doğru adamın düşmana kötülük, dosta iyilik borçlu olduğunu anlarsa, bu sözü söyleyen uslu değildir, çünkü gerçeği söylemiş olmaz; nitekim bir kimseye kötülük etmenin hiçbir durumda doğru olmadığını gördük."

"Bu konuda sana hak veriyorum" dedi.

"Demek ki biri Simonides'in, Bias'ın, Pittakos'un (15) veya uslu, mutlu adamlardan birinin böyle bir şey söylediğini iddia ederse, seninle ben yanyana ona karşı savaşıyoruz, değil mi?"

"Ben, kendi hesabıma, seninle birlikte savaşmaya hazırım" dedi.

"Fakat bu söz, yani 'doğruluk dostlara faydalı olmak, düşmanlara kötülük etmektir'

diyene söz kimindir, biliyor musun?" dedim.

"Kimin?"

"Bence ya Periandros'un, ya Perdikkas'ın, ya Kserkses'in, ya Thebaili Ismenias'ın (16) ya da kendini çok güçlü sanan zengin adamlardan birinindir."

"Çok doğru" dedi.

"Peki, dedim, madem ki doğruluğun da doğrunun da, bu son dediğimiz olmadığı ortaya çıktı, o halde doğruluk başka ne olabilir?"

Biz daha konuşurken Thrasymakhos (17) birkaç defa atılıp söze karışmak istemiş, yanında oturanlar sözü sonuna kadar dinlemek istedikleri için buna engel olmuşlardı. Benim sözlerimden sonra, biz konuşmamıza ara verince, kendini artık tutamadı, vahşi bir hayvan gibi toparlanıp bizi parçalayacakmış gibi üzerimize saldırdı. Polemarkhos'la ben korkudan irkildik. O, herkese dönerek "Ey Sokrates!" dedi, "nedir bu sizin deminden beri içine daldığınız boş sözler? Hem birbirinizin karşısına geçip gösterdiğiniz bu saflıklar, bu karşılıklı eğilmeler de ne oluyor? Doğruluğun ne olduğunu gerçekten öğrenmek istiyorsan, yalnızca sormakla kalma; biri bir cevap verirse, alkış toplamak için onun sözünü çürütme. Bilirsin ki sormak, cevap vermekten kolaydır; sen de cevap ver

bakalım! Söyle: Doğruluk sence nedir? Bak ama bana, doğruluk yok görevmiş, yok faydaymış, yok işe yarayan şeymiş, yok kazançmış, yok insanın işine gelenmiş falan demeyeceksin. Bir söyleyeceğin varsa, açıkça ve tam söyle; çünkü böyle saçma sözler söylersen, ben kabul etmem."

Bunları duyunca şaşakaldım, yüzüne korka korka baktım; hem sanıyorum ki benim bakışım o bana bakmadan önce üzerine düşmeseydi, dilim tutulacaktı (18). İyi ki sözlerimiz onu çileden çıkarmaya başladığı zaman, ilk olarak ben ona baktım da cevap verebildim. Hafifçe titreyerek, "Thrasymakhos", dedim, "bize kızma; bu meseleyi araştırırken biz ikimiz yanılıyorsak, bil ki istemeyerek yanılıyoruz. Altın arasaydık, araştırmamızda birbirimizin karşısında eğilmeye, böylece onu bulmak fırsatını elden kaçırmaya razı olur muyduk? Aradığımız doğruluk -değeri birçok altın külçesinden yüksek olan doğruluk-olunca, ezilip

büzülerek birbirimize böylesine aptalca yol verdiğimizizi, doğruluğu elimizden geldiği kadar ortaya çıkarmaya uğraşmadığımızı sanma. Uğraştığımızdan emin ol dostum! uğraşıyoruz, ama anlaşılın elimizden gelmiyor. Onun için sizin gibi yaman adamların bize darılması değil, acıması çok daha doğru olur." Bu sözlerim üzerine alaylı bir kahkaha attı, dedi ki: "Aman Herakles! İşte Sokrates'in o her zamanki ironisi! (19) Ama ben bunu biliyordum ve buradakilere önceden söylemiştim ki sen cevap vermek istemeyeceksin, işi ironiye döneceksin. Bir soru karşısında cevap vermektense her şeyi yapacaksın."

Ben de "Sen çok kurnazsın da ondan, Thrasymakhos!" dedim. "Birine on iki nedir, diye sorsaydın, sorduktan sonra da 'Ama bak, arkadaş, on iki iki kere altıdır, yok üç kere dördtür, yok altı kere ikidir, yok dört kere üçtür demeyeceksin; çünkü böyle boş sözler söylersen, ben kabul etmem' diye

ona önceden ihtar etseydin, böyle bir soruya kimsenin cevap veremeyeceğini herhalde bildirirdin! Ama ya sana 'Ey Thrasymakhos, ne demek istiyorsun? Önce yasak ettiğin cevaplardan hiçbirini vermeyeyim mi? Ya doğru cevap onlardan biriye ne yapayım, ey acayip adam? Doğruyu değil de başka bir şeyi mi söyleyeyim? Yoksa ne buyuruyorsun?' diye sorsaydı, sen onun bu sözlerine ne derdin?"

"Bırakalım bunu, bu dediklerinle benimkiler arasında bir benzerlik var mı ki" dedi.

"Niçin olmasın? dedim, ama bir benzerlik olmasa da soruya cevap verecek adam varsa, yasak etsek de etmesek de bildiğini söylemekten çekinecek mi sanırsın?"

"Demek ki sen de böyle yapacaksın", dedi.
"Sana yasak ettiğim cevaplardan birini vereceksin, değil mi?"

"Olur a!" dedim, "Düşünüp taşınır, doğru olduğunu görürsem."

"Peki, ya ben doğruluk hakkında bütün bunlardan başka bir cevap, bunlardan üstün bir cevap çıkarırsam, kendine hangi cezayı layık görürsün?" (20)

"Bilmeyene yaraşan cezadan başka bir cezayı değil herhalde!" dedim. "Ona yaraşan ceza da bilen birinden öğrenmektir; işte ben kendime bunu layık görüyorum."

"Ne ömür adamsın!" dedi, "Bil ki öğrenmekten başka bir de para cezası vermelisin."

"Yeter ki param olsun" dedim.

Glaukon "Para var, para var!" dedi, "Haydi Thrasymakhos, iş paradaysa konuş! Hepimiz payımıza düşeni Sokrates'e vereceğiz."

"Tabii, tabii. .Siz bunu, Sokrates adetine bağlı kalsın, kendi cevap vermesin, ama biri cevap verince, ortaya atılan sözü eline alsın, çürütsün diye istiyorsunuz."

"A dostum!" dedim,"insan sana nasıl cevap versin? Bir kere bildiği bir şey yoksa, bilmediğini de itiraf ediyorsa; sonra bir fikri varsa, değersiz olmayan bir adam da ona düşündüklerini söylemeyi yasaklıyorsa, nasıl cevap versin? Doğrusu söz sana düşer; çünkü sen bildiğini, söyleyecek sözlerin olduğunu iddia ediyorsun. Haydi buyur! Hatırım için cevap ver! Glaukon'un da, ötekilerin de öğrenmesini çok görme!" Bu sözlerim üzerine Glaukon ve ötekiler razı olmasını dilediler. Zaten Thrasymakhos'un alkış toplamak için konuşmaya can attığı besbelliydi. Elinde çok güzel bir cevap bulunduğunu düşünüyor; sadece cevapları bana verdirmek için inat eder gibi tavırlar takınıyordu. Sonunda razı oldu ve "İşte Sokrates'in hüneri!" dedi, "kendisi öğretmek istemez,

ona buna gider, öğrenir, kimseye minnettarlık göstermez."

"Başkalarından öğrendiğimi söylüyorsun, Thrasymakhos! Haklısın. Ama minnettarlık göstermediğime gelince bunda yanılıyorsun; ben elimden geldiği kadar minnet borcumu ödüyorum. Elimden de sadece övmek gelir. Param yok ki! Ama bunu candan yaptığımı, birinin iyi konuştuğunu görürsem, onu candan övdüğümü, sen hele bir konuş hemen görürsün; çünkü eminim, iyi konuşacaksın" dedim.

"Dinle öyleyse!" dedi. "İşte benim fikrim: Doğruluk gücünün işine gelen şeydir, başka bir şey değil. Ee, niçin övmüyorsun! Tabii övmek istemezsin!"

"Ne demek istediğini bir anlayayım da öyle", dedim. "Şimdilik daha anlamadım. Sen, doğruluk gücünün işine gelen şeydir diyorsun? Peki Thrasymakhos, bunu söylerken

acaba ne demek istiyorsun? Örneğin pankration pehlivanı Pulydamas (21) bizden güçlü olduğuna ve sığır eti gücünü korumak için ona yaradığına göre, bu besin onun kadar güçlü olmayan bizler için de hem yararlı, hem de doğrudur; bunu mu demek istiyorsun?"

"Sen insanı iğrendiriyorsun, Sokrates!" dedi. "Sözümü ne kadar yanlış anlamak mümkünse, o kadar yanlış anlıyorsun."

"Hiç de öyle değil, dostum"; dedim. "Yalnız ne demek istediğini daha açık söyle!"

"Sokrates, sen kentlerde tiranlık, demokrasi, aristokrasi gibi değişik hükümet şekilleri olduğunu gerçekten bilmiyor musun?"

"Bilmez olur muyum?"

"Her kentte iktidar, hüküm süren unsurun elindedir; öyle değil mi?"

"Şüphesiz."

"Her hükümet yasalarını kendi işine geldiği gibi yapar: Demokrasi demokratiğe uygun yasalar, tiranlık tiranlığa uygun yasalar koyar, diğerleri de tıpkı böyledir. Bu yasaları koyarak, kendi işlerine gelenin yönetilenler için de doğru olduğunu söylerler; kendi işlerine gelenden ayrılanı da, yasaya, hakka karşı geliyor diye cezalandırırlar. İşte dostum, benim dediğim şudur: Doğruluk her yerde birdir, yani oradaki hükümetin işine gelen şeydir; güç onun elindedir. Doğru dürüst akıl yürütmesini bilen bir adam, bundan şunu çıkarır: Doğru olan hep aynıdır, yani güçlünün işine gelen neyse, odur."

"Ne demek istediğini şimdi anladım. Ama işin gerçekten böyle olup olmadığını öğrenmeye çalışacağım. Demek Thrasymakhos, sen de 'doğruluk işe gelen şeydir' cevabını verdin; halbuki bana böyle bir cevap vermeyi

yasaklamıştın; ama doğrusu, sözüne bir de 'güçlünün' sözcüğünü kattın."

"Anlaşılan önemsiz bir sözcük katmışım!" dedi.

"Önemli mi, önemsiz mi bu henüz belli değil; fakat bel i olan bir şey varsa, o da söylediğinin gerçeğe uygun olup olmadığını araştırmak gerektiğidir. Madem ki sen doğrunun işe gelen bir şey olduğunu söylüyorsun, ben de bu fikirdeyim; ama sen bir şey daha katıyor, güçlünün işine gelen şeydir, diyorsun. Ben bunu bilmiyorum; onun için araştırmak gerekiyor."

"Araştır" dedi.

"Hepsi olacak", dedim. "Sen yalnız şuna cevap ver: Tabii, yönetenleri dinlemenin de doğru olduğu fikrindesin, değil mi?"

"Evet."

"Peki, acaba kentlerin başında bulunanlar hiç yanılmazlar mı? Yoksa onların da yanıldığı olur mu?"

"Onlar da bazen yanılabilirler" dedi.

"Demek ki, yasa koymaya giriştiler mi, bazılarını doğru, bazılarını yanlış koyabilirler, değil mi?"

"Öyle sanırım?"

"Tabii, doğru yasa koymak kendi işlerine geleni, yanlış yasa koymak da kendi işlerine gelmeyen yasaları koymaktır diyeceksin; değil mi?"

"Öyle."

"Ama nasıl bir yasa koyarlarsa koysunlar, yönetilenler ona uymalıdır, doğru olan budur."

"Kuşku yok."

"Demek ki, sözlerine bakılırsa, doğru olan şey yalnızca güçlünün işine geleni yapmak değil, karıştını da, yani işine gelmeyi de yapmaktır."

"Ne? Ne diyorsun sen?"

"Senin söylediklerini sanırım. Ama konuyu daha iyi araştıralım. Söyle, anlaşmamış mıydık? Yönetenlerin yönetilenlere, şunu bunu yapmayı buyururken, bazan kendi gerçek çıkarlarının ne olduğunda yanıldıkları, fakat yönetilenlerin baştakilerin emrini yerine getirmelerinin doğru olduğu üzerinde anlaşmamış mıydık."

"Anlaşmıştık sanıyorum" dedi.

"Öyleyse şunu da bil ki, yönetenler kendilerine zararlı olan şeyler buyururlarsa, sen de bu buyrukların yerine getirilmesini doğru buluyorsan, demek ki yönetenlerin ve güçlülerin işine gelmeyi de yapmanın

doğru olduğunu kabul etmiş oluyorsun. İşte o zaman bundan şöyle bir sonucun çıkması gerekmez mi? Senin söylediklerinin karşıtını yapmak doğru olmaz mı? Çünkü görüyorsun ki güçsüzlerin zararına olan bir şey emrediliyor."

Polemarkhos "Zeus hakkı için doğru! İş meydana Socrates" dedi. Kleitophon da, "Tabii, sen ona tanıklık edersen" diye söze atıldı. Polemarkhos "Tanığa neden ihtiyacı olsun?" dedi. "Yönetenlerin bazan kendilerine zararlı olan şeyler buyurdıklarını, yönetilenlerinse bu buyrukları yerine getirmelerinin doğru olduğunu Thrasymakhos kendisi kabul etmedi mi?" diye sordu.

"Evet, Polemarkhos, doğrudur; ama Thrasymakhos yalnızca 'yönetenlerin buyruklarının yerine getirilmesi doğrudur' demişti."

"İyi ama, Kleitophon; o, şunu da, yani güçlünün işine gelenin doğru olduğunu da

söylemişti. Bu iki sözle, güçlülerin bazan kendileri için zararlı olan şeyleri güçsüzlere, yönetim altında olanlara buyurdıklarını da kabul etmişti. Bunları kabul ettiğine göre, güçlünün işine gelmeyen şey de güçlünün işine gelen şey kadar doğrudur." Kleitophon "İyi ama, Thrasymakhos 'güçlünün işine gelen şey' demekle güçlünün işine gelir sandığı şey demek istiyordu; güçsüzler bunu yapmalıdır, doğruluk da budur, diye iddia etmişti" dedi.

Polemarkhos da "Peki ama, daha önce böyle bir şey söylenmedi" dedi.

"Zararı yok, Polemarkhos! Thrasymakhos bunu böyle söylüyorsa, böyle kabul edelim" dedim.

"Söyle bakalım, Thrasymakhos! Senin demek istediğin bu mudur? Yani doğruluk, güçlünün işine gelsin gelmesin, işine

geldiğini sandığı şey midir? Fikrin budur, diyebilir miyiz?"

"Yok, yok! dedi. Ben yanılana, tam yanıldığı anda güçlü der miyim?"

"Doğrusu, yönetenlerin yanılmaz kimseler olmadıklarını, bazan yanıldıklarını kabul ettiğin zaman, ben bunu demek istediğini sanmıştım."

"Sen, Sokrates, insanın sözlerini çarpıtıyor-sun. Bak, örneğin sen, hastaları hakkında yanılan bir hekime, yanıldığı için mi hekim dersin? Yahut da hesabında yanılan bir muhasebeciye, yanıldığı zaman, böyle yanıldığı için mi muhasebeci dersin? Bence 'hekim yanıldı, muhasebeci yanıldı, öğretmen yanıldı' birer deyiş tarzıdır. Bence onların hiçbiri, eğer verdiğimiz ada layıkta yanılmaz. Düşüncemi daha tam söylemem gerekirse -sen de zaten tam sözlerden hoşlanıyorsun-şöyle diyeceğim: Sanat

sahiplerinin hiçbirini yanılmaz; yanılan, bilgisi yetmeyince yanılır, ama o zaman zaten sanat sahibi değildir. Sonunda hiçbir sanat sahibi, hiçbir bilgin, hiçbir yönetici-yönetici oldukça-yanılmaz; ama âlem 'hekim yanıldı, yönetici yanıldı' diyebilir. İşte şimdi verdiğim cevabı sen böyle anlamalısın; en tam şekliyle düşüncem şudur: Yönetici, yönetici oldukça yanılmaz, yanılmadığı için de kendine en faydalı olanı buyurur; yönetilene de bunu yapmak düşer. Görüyorsun ya, daha baştan söylediğim gibi, doğruluk, güçlünün işine geleni yapmaktır."

"Öyle mi, Thrasymakhos? Sözlerini çevirdiğimi mi düşünüyorsun?" dedim.

"Elbette" dedi.

"Demek ki sen, sorularımı, sana tartışmada bir oyun oynamak için kötü niyetle sordum sanıyorsun, öyle mi?"

"Eminim, öyledir"; dedi, "ama bir şey elde edemeyeceksin; çünkü ne oyununu benden gizleyebiliyorsun, ne de -gizleyemediğin için- beni sözünün gücüyle yenebiliyorsun."

"Ey mutlu Thrasymakhos!" dedim, "ben buna girişmem bile. Ama, böyle bir şey bir daha başımıza gelmesin diye şunu söyle: Hem yönetici, hem güçlü olan insanı ne anlamda anlıyorsun?"

Herkesin anladığı gibi mi, yoksa tam anlamıyla mı? Tam anlamıyla anlıyorsan, o, demin dediğin gibi, öyle bir adamdır ki, güçlü olduğu için, güçsüzün onun işine geleni yapması doğrudur."

"Tam anlamında, tam anlamıyla bir yönetici demek istiyorum", dedi. "Bunun üzerinde oyna, sözlerimi çevir. Senden aman dilemiyorum; ama bir şey yapamayacaksın?"

"Sen beni o kadar deli mi sanıyorsun? Ben hiç aslanı kırkmaya (22), Thrasymakhos'a oyun oynamaya kalkışır mıyım?"

"Demin kalkıştıydın ya! Ama bunu yine başaramadın!"

"Yeter", dedim, "bu konuyu kapatalım. Şimdi sen söyle bana: O senin daha önce sözünü ettiğin 'tam anlamıyla hekim nedir? Para toplayan biri mi, yoksa hastalara bakan biri mi? Ama gerçekten hekim olan hekimi anlat!"

"Hekim hastalara bakan biridir."

"Ya kaptan nedir? Gerçek anlamda bir kaptan, gemicilerin başı mıdır, yoksa bir gemici midir?"

"Gemicilerin başıdır."

"Demek gemide seyahat ettiği hesaba katılmamalı, ona 'bir gemici' dememeli; çünkü ona, denizde seyrettiğinden değil, sanatından ve gemicilerin başında olduğundan ötürü kaptan denir."

"Doğru."

"Bunların her birinin işine yarayan bir şey yok mudur dersin?"

"Var tabii."

"Hatta sanat da herkesin işine yarayanı arayıp onu sağlamak için doğmuş değil midir?"

"Evet, bunun için doğmuştur."

"Peki, her sanatın, mükemmel olmanın dışında, işine yarayan başka bir şey var mıdır?"

"Bu soruyla ne demek istiyorsun?"

"Şunu: Örneğin bana, 'bedene beden olmak yeter mi, yoksa başka şeye ihtiyacı var mı?' diye sorsan, şöyle bir cevap veririm: 'Herhalde başka şeye ihtiyacı var ki hekimlik sanatı bulunmuş; çünkü beden aciz bir şeydir ve ona yalnızca beden olmak yetmez. İşte bu sanat onun işine gelenleri, yani ona yarayan şeyleri sağlamak için meydana getirilmiştir.' Böyle söylemekle sence doğru mu söylüyorum, yoksa yanlış mı?"

"Doğru" dedi.

"Peki sonra, hekimliğin kendisi de aciz midir? Yahut başka herhangi bir sanatın ayrıca bir güce ihtiyacı olabilir mi? Örneğin göze görme, kulağa işitme gücü gereklidir; bu yüzden de gözün ve kulağın, kendilerine yararlı olanı araştırarak ve sağlayacak bir sanata ihtiyaçları vardır. Peki sanatlarda da öyle midir? Sanatın kendisinde bir eksiklik var mı? Her sanatın kendi işine geleni araştırarak başka bir sanata, bu araştıranın

da bir ötekine ihtiyacı var mıdır? Bunun sonu gelmez mi? Yoksa kendine yararlı olanı kendi mi sağlar? Yetersizliğini gidermek için kendine de, başka bir sanata da ihtiyacı yoktur, çünkü sanatta hiçbir yetersizlik, hiçbir kusur yoktur, değil mi?

Sanatın da, kendi alanındaki şeyden başka bir şeyin yararına olanı araştırması gerekmez mi? Bir sanat, sağlam oldukça, yani bütün olarak özünü korudukça, kusursuz ve saf değil midir? Sorunu demin konuştuğumuz 'tam anlama' göre araştır da söyle: Böyle midir, yoksa değil midir?" (23)

"Böyledir sanıyorum."

"O halde hekimlik hekimliğin yararına olanı değil, bedeninin yararına olanı gözetir" dedim.

"Evet" dedi.

"Binicilik biniciliğin yararına olanı değil, atların yararına olanı gözetir. Bir sanat da, kendi hiçbir ihtiyacı olmadığından, kendinin değil, sanatı olduğu şeyin yararına olanı gözetir."

"Öyle olacak" dedi.

"Fakat, Thrasymakhos, sanatlar, sanatı oldukları alanda egemen ve üstündürler. ." dedim.

Bunun üzerine istemeye istemeye "evet" dedi.

". . O halde hiçbir bilgi üstün olanın işine geleni değil, kendi yönetimi altında bulunanın, yani güçsüzün yararına olanı gözetir ve emreder" dedim.

Sonunda dediğime geldi, ama önce karşı gelmek istemişti. Razi olunca, "O halde hiçbir hekim, hekim oldukça, hekimin yararını

gözetmez, hastanın yararını gözetir, emreder; değil mi? Nitekim gerçek anlamda hekim olanın, bir tüccar olmayıp bedenlere bakan bir insan olduğunda anlaşmıştık; yoksa anlaşmamış mıydık?" dedim.

"Anlaşmıştık."

"Gerçek kaptan tayfa değil, tayfaların başıdır demiştik, değil mi?"

"Evet."

"O halde böyle bir kaptan, yani yöneten biri, kaptanın yararını değil, tayfanın, yani yönetilenin yararını gözetecek, emredecektir."

Bu fikre güçlkle yanaştı.

"Demek ki, Thrasymakhos, hiçbir kimse, yönetici oldukça hiçbir yönetimde kendi yararını gözetmez. Uğrunda çalıştığı,

yönetilen kişilerin yararını gözetir ve emreder. Ve bu adam ne söylerse, ne yaparsa, bu hedefle -yani yönetilenin yararına uygun olanı gözeterek-söyler ve yapar."

Tartışmamız bu noktaya gelince ve herkes doğrunun ne olduğunda da tam ters bir sonuca varıldığını görünce, Thrasymakhos cevap vermek yerine, "Sokrates söyle bana, senin bir sütninen var mı?" diye sordu.

"Bu da ne!" dedim. "Bunları soracağına, cevap vermen daha iyi olmaz mıydı?"

"Olmazdı, çünkü sütninen senin sümüğünü göremiyor, çok ihtiyacın olduğu halde, burnunu silmiyor. Beğendin mi, işte koyunlarla çobanı ayırt edemiyorsun."

"Ne demek istiyorsun?" dedim.

"Şunu demek istiyorum: Sana göre, çobanlarla sığırtmaçlar koyunlarla öküzlerini

efendilerinin ve kendilerinin yararı için değil, sadece koyunlarla öküzlerin yararı için besler, onların yararını göz önünde tutarak bakarlar. Tıpkı bunun gibi, sen öyle sanıyorsun ki, kentlerde gerçekten egemen olan yöneticilerin yönetilenler hakkında gece gündüz düşündükleri, sürünün başındaki çobanın düşündüğü gibi, nelerinden yararlanacakları değildir. Sence onlar başka türlü düşünürler. Sen doğru ile doğruluğu, eğri ile eğriliği tanımaktan o kadar uzaksın ki, şunu bilmiyorsun: Doğrulukla doğru gerçekten bir başkası için yararlı olan, yani güçlünün, egemen olanın işine gelen şeydir; itaat edenin, hizmet görenin zararınadır. Eğrilikse tam tersinedir; gerçekten saf ve doğru olanlara hükmeder. Güçlü üstün olduğu için, yönetilenler de güçlünün yararına olanı yaparlar; hizmetleriyle kendi mutluluklarını değil, ancak onun mutluluğunu sağlarlar. Ey Sokrates, saf adam, şuna dikkat etmelisin ki, doğru adam her işte, doğru olmayanın

karşısında zararlı çıkar. İnsanların, aralarında yaptıkları anlaşmaları ele alalım: Ortaklar böyle iki insan oldukça, ortaklık dağıldığı zaman, doğrunun doğru olmayan dan daha çok kazandığını hiç göremezsin; zarar ettiğini görürsün. Devletle olan işlerinde, vergi vermek gerekirse, ikisinin malı eşit olduğu halde, doğru adam çok, öteki az verir; ama almaya gelince, biri hiç kazanmaz, öteki çok kazanır. Çünkü yönetime gelince, doğru, başka bir zarar görmese de, en azından ihmali yüzünden evi, ailesi kötü bir duruma düşer; doğruluğu, onun devlet malından faydalanmasına engel olur; üstelik doğruluğa aykırı bir iş yapmak istemediği zaman, hısımlarının, akrabalarının nefretini kazanır. Doğru olmayan insan için durum tam tersinedir. Biraz önce de söylediğim gibi, ben eğri insan demekle pek büyük kazançlar elde edebilen kimseyi anlıyorum. İşte sen, doğru olmaktansa doğru olmamanın insanın kendisi için ne kadar kazançlı olduğunu

anlamak istiyorsan, böyle bir adamı göz önünde tutmalısın. Bunu öğrenmek için de en kolay yol eğriliğin sonuna kadar gitmektir; o eğrilik ki, yaparı son derecede mutlu, haksızlık görüp eğrilik etmek istemeyeni son derecede sefil eder. Eğriliğin son aşaması tiranlıktır. O, başkalarının mallarını azar azar değil, düzenbazlık ve şiddet yollarına birden zapteder; bu malların tanrılara veya insanlara, devlete veya bireye ait olup olmadıklarına bakmaz. Oysa herhangi bir kişi bu türden eğrilikler yaparken yakalanacak olursa, cezasını görür, pek çok da ayıplanır; çünkü çeşitli yolsuzluklarda bulunanlar, tapınak soyan, insan tüccarlığı yapan, duvar delen, soygunculuk, hırsızlık edenler, işledikleri suçlara göre ad alırlar. Ama yurttaşlarının mallarına el sürmekle kalmayıp onları köleliğe de sürükleyenlere bu çirkin adlar verilmez. Yalnızca kendi vatandaşları değil, eğrilik yaptığını bilenlerin hepsi ona mutlu derler; çünkü eğriliği

ayıplayanlar eğrilik etmekten değil, ona uğramaktan korktukları için eğriliği ayıplarlar. Böylece, Sokrates, oldukça ileri giden bir eğrilik hür adama doğruluktan daha çok yakışır; böylece daha güçlü, daha efendi olur; ve başlangıçta söylediğim gibi, doğruluk güçlünün işine gelendir, eğrilikse kendine yararlı olan, kendi işine gelendir."

Thrasymakhos bunları söyleyerek, bir yığın sözü bir natır gibi kulaklarımıza bol bol dök-tükten sonra, çekilip gitmek niyetindeydi; ama orada bulunanlar onu bırakmadılar, kal-maya ve söylediklerinin incelenmesini kab-ule zorladılar. Ben de çok rica ettim ve "Ulu Thrasymakhos," dedim, ortaya böyle bir sorun attıktan sonra, bu sorunun senin iddia ettiğin gibi mi, yoksa başka türlü mü olduğunu yeterince öğretmeden veya öğren-meden mi gitmek istiyorsun? Yaşadıkça izle-memiz gereken, izlediğimizde bize iyi bir yaşam sağlayacak olanın ne olduğunu

anlatmaya girişmekle basit bir iş mi ele aldın sanıyorsun?"

Thrasymakhos "Ben basit mi diyorum?" dedi.

"Öyle dermiş gibi görünüyorsun," dedim. "Ya da bize aldırmıyorsun ve o senin bilirim dediğin şeyleri biz bilmediğimiz için, iyi mi yaşayacağız, kötü mü yaşayacağız, bu seni ilgilendirmiyor. Haydi, dostum, razı ol, bizi de aydınlat! Biz o kadar çoğuz ki, bize edeceğin iyilik senin için hiç de kazançsız bir iş olmayacak. Ben sana kendi fikrimi söylüyeyim: Eğriliğe engel olmayıp onun her istediğini yapmasına izin versek bile, eğriliğin doğruluktan daha kazançlı olduğuna ben akıl erdiremem, inanmam. Bak dostum, biri haksız olsun, gizliden gizliye yahut açıkça ve zorla eğrilik yapabilsin, yine beni eğriliğin doğruluktan daha kazançlı olduğuna inandıramaz. Zaten, belki de yalnız değilim, içimizde böyle düşünen bir başkası da var;

onun için, mutlu adam, doğruluğu eğrilikten üstün tutmakla yanlış düşündüğümüzü yeterince ispat et, bizi inandır." "

"Peki, seni nasıl inandırayım?" dedi. "Madem ki deminden beri söylediklerime inanmıyorsun, artık ne yapabilirim? Yoksa sözlerimi kafana zorla mı sokayım?"

"Zeus hakkı için! Bunu yapma. Ama her şeyden önce sözlerini değiştirme, değiştirecek sen de, bunu açıkça yap ve bizi aldatma. Şimdi, biraz önceki sözler üzerinde duralım: Görüyorsun ki ilkin gerçekten hekim olanı anlattığın halde, Thrasymakhos, sonradan gerçek çoban hakkında verdiği tanıma bağlı kalmaya gerek görmedin. Çoban olmak sıfatıyla çobanın, koyunlarının iyiliğini düşünen bir çoban gibi değil de, boğazına düşkün bir adam gibi ziyafette iyi yiyebilmek için, yahut da bir ticaret adamı gibi koyunlarını satabilmek için onları gözettiğini sanıyorsun. Oysa çoban, başında bulunduğu sürüye en

büyük iyiliği nasıl sağlayacağını düşünür, başka tasası da yoktur; çünkü çobanlık sanatı, özünden bir şey kaybetmedikçe kendi ihtiyaçlarını kusursuz olacak kadar, yeterince sağlamıştır. Bunun gibi şu nokta üzerinde de anlaşmamız gerektiğini sanıyordum: Her yönetim, yönetim olarak ister devlet yaşamında olsun, ister tek insanın yaşamında olsun, bir başkasının iyiliğini değil, ancak yönettiği ve bakımını üzerine aldığı şeyin iyiliğini gözetir. Sen kentleri yönetenlerin, gerçekten yönetenlerin bu işi seve seve yaptıklarını mı sanıyorsun?"

"Zeus hakkı için! Sanmakla kalmıyorum, eminim."

"Ne söylüyorsun, Thrasymakhos," dedim. "Kimsenin yönetim görevlerini isteyerek üzerine almadığını, aksine, onların bu yönetim görevlerinden kendilerine değil, yönetilenlere bir fayda çıkacağı için ücret istediklerini görmüyor musun? Sen yalnız şuna

cevap ver: Biz daima 'her sanatı diğerinden farklı kılan şey, her birinin diğerinden farklı bir başarıma gücü olmasıdır' demedik mi? Hem düşündüğüne aykırı cevap verme de biraz ilerleyelim, olmaz mı mutlu Thrasymakhos?"

"Evet, fark budur" dedi.

"Öyleyse, her bir sanatın bize sağladığı yarar aynı değil, başka başkadır. Örneğin hekimlik sağlığımızı korur, kaptanlık denizlerde güvenliğimizi sağlar; ötekiler için de böyle değil midir?"

"Evet."

"Öyleyse ücret alma sanatı (24) da ücret sağlar, değil mi? çünkü onun başarısı bundadır; yoksa sence hekimlikle kaptanlık bir midir? Ya da, demin önerdiğin gibi, biri kaptanlık yapar da, denizlerde sefere çıkmak ona yaradığı için sağlığı yerine

gelirse, sen bu yüzden onun sanatına hekimlik demeyi daha doğru mu bulacaksın?"

"Hayır."

"Biri ücret alırken sağlığı düzelirse, gene de ücret alma sanatına hekimlik diyemezsin, sanırım."

"Tabii diyemem."

"Ya sonra? Biri hastaya bakar da ücret alırsa, hekimliğe ücret alma sanatı mı dersin?"

"Hayır."

"Demek her sanat kendine göre ayrı bir yarar sağlar. Bunda anlaştık mı?"

"Öyle olsun" dedi.

"O halde bütün sanat sahiplerinin ortak bir yararı varsa, kuşkusuz bunu ayrıca ortak bir şeyi kullanmakla edinirler."

"Öyle görünüyor."

"İşte biz de diyoruz ki, sanat sahiplerinin ücret alarak yarar sağlamaları, kendilerinin ayrıca ücret sanatıyla uğraşmalarından ileri geliyor."

Bunu güçlkle kabul etti.

"Demek oluyor ki, her sanat sahibi o yararı, yani ücret almayı, kendi sanatından çıkarmaz. Noktası noktasına araştıracak olursak hekimlik sağlık, ücret alma sanatı ise ücret sağlar. Ev kurma sanatı, ev; ücret alma sanatı ise ona eş olarak ücret sağlar; ötekiler de böylece kendi işini görür ve başında bulunduğu şeye yararlı olur. Ama sanat sahibine ayrıca bir ücret verilmeyecek olursa, o sanatından faydalanabilir mi?"

"Sanmam" dedi.

"Ama o parasız iş gördüğü zaman da faydalı olmaz mı?"

"Bence olur."

"Şimdi, Thrasymakhos, şu belli oluyor ki hiçbir sanat, hiçbir yönetim kendine yararlı sağlamaz. Deminden beri söylediğimiz gibi, güçlünün yararını değil, güçsüz olduğu için, küçüğün yararını gözeterek, yönetilenin yararına olanı sağlar ve buyurur. İşte dostum Thrasymakhos bunun içindir ki ben demin, kimsenin yönetmeyi gönülden istemediğini, başkalarının kötü durumlarını düzeltmek için uğraşmaya razı olmadığını, ücret isteyeceğini ileri sürüyordum. Çünkü sanatıyla başarılar elde etmek isteyen kimse sanatına uygun şekilde davrandıkça, kendine en iyi olanı değil, daima yönetilene en iyi olanı yapar ve buyurur. İşte, bu şekilde yönetmeyi göze alacak olanlara bir ücret verilmelidir: Para veya şeref; yönetimden kaçınırlarsa, ceza." Glaukon, "Sokrates ne demek

istiyorsun," dedi. "Saydığın ücretlerin ikisini tanıyorum, ama bu ceza nedir? Hem nasıl oluyor da onu ücretten sayıyorsun, anlayamadım."

"Sen en iyi insanların ücreti nedir bilmiyorsun," dedim. "En değerli kimseler yöneticiliğe razı oldukları zaman, işte o ücret için yönetirler. Yoksa şerefe, paraya düşkün olmanın ayıp sayıldığını, gerçekten de öyle olduğunu bilmiyor musun?"

"Tabii biliyorum" dedi.

"İşte bu yüzden iyiler, ne para için yönetmeye razı olurlar, ne de şeref için; çünkü yönetmelerine karşılık ücret isteyecek olurlarsa, kendilerine 'ücret kölesi' derler diye korkarlar. Yönetim mevkiinden faydalanarak gizlice para çekecek olurlarsa, 'hırsız' derler diye korkarlar. Şeref için de razı olmazlar; çünkü şerefe düşkün değildirler. Bu yüzden yönetimi üzerlerine almak için

karşılarında bir zor, bir ceza bulunması gerekir. Belki bu yüzden, bir insanın yöneticilik işine kendiliğinden, zorlanmayı beklemeden atılması ayıp sayılmıştır. Cezanın en büyüğü de, kendimiz yönetmek istemediğimiz zaman, daha kötü biri tarafından yönetilmemizdir. Bence değerli insanlar yönettikleri zaman, içlerinde bu korkuyla yönetirler. İşte o zaman bir nimete konmak, rahatlarını sağlamak için değil, yönetimi emanet edecek kendilerinden daha iyi veya kendilerine eş kimseler bulamadıklarından ister istemez yönetimi üzerlerine alırlar; çünkü sadece iyi insanlarla dolu bir kent kurulabilseydi, insanlar herhalde şimdiki gibi yönetmek için değil, yönetmemek için uğraşırlardı. Hem o zaman gerçek yöneticinin gerçekte kendi işine geleni değil, yönetilenin işine geleni gözeten bir adam olduğu bel i olurdu. Öyle ki, akıl ı bir adam başkasına yararlı olmak için zahmete katlanmaktansa, başkasından yarar görmeyi

yeğlerdi. Kısaca, Thrasymakhos, 'doğru güçlünün işine gelendir' sözünü hiç de kabul etmem. Fakat bunu bir dahaki sefere de inceleyebiliriz. Hem Thrasymakhos'un az önce söylediği söz bana çok daha önemli görünüyor: Doğru olmayanın hayatı doğrununkinden daha iyiymiş. Sen, Glaukon, iki fikirden hangisini seçiyorsun? Hangisini gerçeğe daha uygun buluyorsun?"

"Ben, doğru kişinin yaşamı daha iyidir, diyorum" dedi.

"Az önce Thrasymakhos'un, doğru olmayan kişinin yaşamında nice nimetler sayıp sıraladığını işittin mi?"

"Evet, işittim, ama inanmıyorum."

"Elimizden gelirse, bir yolunu bulalım da, söylediğinin doğru olmadığına onu inandıralım, ister misin?"

"İstemez olur muyum."

"Şimdi bak," dedim. "Onun sözüne karşılık olarak, doğru olmanın bütün nimetlerini sayıp uzun sözler söylersek, o da bir daha söz alır; biz de gene uzun sözlere girersek, o zaman nimetleri saymak ve her birimizin ne kadar saydığını ölçmek gerekecek; hem de karar verecek hakemlere ihtiyacımız olacak. Ama konuyu deminki gibi, birbirimizle uyuşarak araştırırsak, aynı zamanda hem hakem, hem avukat oluruz."

"Doğrudur" dedi.

"Öyleyse bu araştırmaların hangisini beğeniyorsun" diye sordum.

"İkincisini" dedi.

"Haydi öyleyse, Thrasymakhos," dedim. "Baştan başlayalım, sen de cevap ver. Gerçek

8/12/11
eğrilik, gerçek doğruluktan daha elverişli midir dersin?"

"Tabii, dedi; sebebini de söyledim."

"Peki, doğrulukla eğrilik konusunda ne dersin? Birine iyilik, ötekine kötülük mü

dersin?"

"Elbette."

"Doğruluğa iyilik, eğriliğe kötülük, öyle değil mi?"

"A iki gözüm, öyle olsaydı, eğrilik elverişlidir, doğruluk elverişli değildir der miydim?"

"Peki, öyleyse ne diyorsun?"

"Tam tersini" dedi.

"Doğruluk kötülük müdür?"

"Hayır, ama doğru insana çok saf ve iyi yürekli derim."

"O halde eğri insana kötü yürekli mi dersin?"

"Hayır, işini bilen bir insan derim."

"Sence, Thrasymakhos, doğru olmayanlar uslu ve iyi insan mıdır?"

"Evet, tam anlamıyla eğrilik edebilenler; kentleri de, ulusları da altetmeye gücü yetenler uslu ve iyidirler; halbuki sen belki yankesicilerden söz ettiğimi sanıyorsun. Elbette bu gibi işler de gizli kaldıkça yarar sağlar. Ama demin söylediklerimin yanında onlardan söz etmeye değmez" dedi.

"Evet, evet," dedim. "Ne demek istediğini anlamıyorum değilim, ama bir şeye şaşıyorum: Eğriliğe iyiliğin, usluluğun; doğruluğa da karşıtlarının yanında yer vermene."

"Şaşsan da şaşmasan da, benim verdiğim yer budur."

"İş çetinleşiyor dostum" dedim. "Buna verilecek cevap artık kolay bulunamaz; çünkü eğriliğin elverişli olduğunu ileri sürmekle beraber başka bazı kimseler gibi sen de onun kötü ve ayıp olduğunu kabul etseydin, söyleyecek söz bulur, diğerlerinin kanısına başvururdum.

Ama şimdi madem ki eğriliği iyiliğin, usluğun sırasına koymaktan bile çekinmedin, besbelli ki onun hem güzel, hem güçlü olduğunu söyleyeceksin ve bizim doğruluğa yüklediğimiz özelliklerin hepsini ona yükleyeceksin."

"Senin de her şey içine doğuyor" dedi.

"Bununla birlikte, asıl düşünceni söylediğine inanabildikçe konuyu sonuna kadar araştırmaktan kaçınmamalı; çünkü görüyorum ki,

Thrasymakhos, sen bu anda gerçekten şaka etmiyor, asıl düşünceni söylüyorsun."

"Asıl düşüncem olsun olmasın, sana ne," dedi. "Sen yalnız sözü çürütmeye bak."

"Evet, bana ne, dedim. Ama sen bir de şuna cevap vermeye çalış; doğru adam sence herhangi bir işte doğru adamı aşmak ister mi?"

"İstemez, yoksa şimdi olduğu gibi kibar ve iyi yürekli olmazdı."

"Ya doğru bir işte doğruluğu aşmak ister mi?"

"Onu da istemez" dedi.

"Doğru olmayanı aşmak isteyebilir mi, onu aşmayı doğru bulur mu, yoksa bulmaz mı?"

"Bulur, dedi, ister; ama elinden gelmez."

"Ben bunu sormuyorum ki. . dedim. Doğruyu değil, doğru olmayanı aşmak ister mi, onu aşmayı doğru bulur mu diye soruyorum."

"Evet, doğru bulur" dedi.

"Ya doğru olmayan adam, doğruyu ve doğru işte doğruluğu aşmak ister mi?"

"Hiç istemez olur mu! O herkesi aşmak ister!"

"Demek ki doğru olmayan, hem doğru olmayan adamı, hem de doğru olmayan işte eğriliği aşacak ve kendisi herkesten fazla şey elde etsin diye uğraşacak, öyle mi?"

"Öyledir" dedi.

"O halde şöyle diyelim," dedim. "Doğru olan kendine benzeyeni değil, benzemeyeni aşmak ister; doğru olmayan ise, hem kendine

benzeyeni, hem de benzemeyeni aşmaya çalışır."

"Çok iyi söyledin" dedi.

"Doğru olmayan iyi ve ustadır, doğru olan değildir."

"Bu da iyi" dedi.

"Doğru olmayan iyiye, ustaya benzer; doğru olan benzemez, değil mi?"

"Kuşkusuz, öyle olan kendisi gibi olanlara benzer; öyle olmayan benzemez."

"Güzel; demek her birinin benzediği kimseler ne ise, kendisi de odur. (25)"

"Başka ne olacak" dedi.

"Neyse, Thrasymakhos, sen bazı kimselere müzikten anlar, bazılarına anlamaz der misin?"

"Derim."

"Hangisine usta, hangisine acemi dersin?"

"Tabii, müzikten anlayan ustadır, anlamayan acemidir."

"Biri usta olduğu işlerde iyidir, öteki acemi olduğu işlerde kötüdür, değil mi?"

"Evet."

"Peki, sence dostum, müzikten anlayan adam lyrasının sesini düzeltirken müzikten anlay-
an başka birini tellerin gerilmesi veya gevşetilmesinde aşmak ister mi? Daha çok şey elde ederim der mi?"

"Hayır, sanmam."

"Ya müzikten anlamayanı aşmak ister mi?"

"Evet, herhalde."

"Peki, hekim hastanın yiyeceğini, içeceğini seçerken hekimi veya hekimliği bir şeyde aşmak ister mi?"

"İstemez."

"Ya hekim olmayanı?"

"Onu aşmak ister."

"Bak bakalım, her bilgi ve her bilgisizlik alanında bir bilgili yaptığında veya söylediğinde başka bir bilgiliyi aşmak ister mi, yoksa aynı işte benzerinin elde ettiğini elde etmekten memnun olur mu?"

"Evet, belki öyle olması gerekiyor."

"Ya bilgisiz adam, bilgiliyi de bilgisizi de aşmak istemez mi?"

"Belki ister."

"Ama bilgili uslu değil midir?"

"Usludur."

"Uslu olan iyi değil midir?"

"İyidir."

"O halde iyi ve uslu olan, kendine benzeri değil, benzemeyeni, karşıt olanı aşmak isteyecek."

"Öyle görünüyor" dedi.

"Ama kötü ve bilgisiz olan, hem benzerini, hem de karşıtını aşmak isteyecek."

"Besbelli" dedi.

"Doğru olmayan adam bizce kendine benzeyeni de, benzemeyeni de aşmak ister, değil mi, Thrasymakhos? Yoksa öyle demedin mi?"

"Öyle söyledim" dedi.

"Ama doğru adam kendine benzeyeni değil, kendine benzemeyeni aşmak isteyecek değil mi?"

"Evet."

"Öyleyse doğru adam usluya, iyiye; eğri adam kötüye, bilgisizliğe benzer."

"Olabilir."

"Peki ama her ikisinin de benzerleri ne ise, kendilerinin de o olduğu sözünde uyuşmuştuk."

"Evet."

"En sonda doğrunun iyi ve uslu, eğrinin bilgisiz ve kötü olduğu meydana çıktı." Thrasy-makhos bütün bunları kabul etti, ama öyle benim şimdi anlattığım gibi kolayca değil; ancak onu sürüklediğim için, güçlkle kabul etti. Koca koca ter damlaları döküyordu;

zaten hava da pek sıcaktı. Hem o gün ben, önce hiç görmediğim bir şeyi, Thrasymakhos'un kıpkırmızı kesildiğini gördüm. Biz böylece, doğruluk, iyilik ve usluktur; eğrilikse kötülük ve bilgisizliktir diye anlaştıktan sonra:

"Peki," dedim, "biz bunu böyle bağlamış olalım; ama eğriliğin güçlü olduğunu söylemiştik, hatırlıyorsun ya, Thrasymakhos?"

"Hatırlıyorum," dedi, "ama şimdi söylediklerin de hoşuma gitmiyor: Bu konuda söyleyeceğim var. Fakat konuşsam, iyi biliyorum ki nutuk atıyor diyeceksin. Onun için, bırak da istediğim gibi konuşayım, ya da sormak istiyorsan, sor: Ben de sana, masal anlatan yaşlı kadınlara cevap verir gibi 'öyle olsun' derim, başımla da, 'evet' 'hayır' diye işaret ederim."

"Yalnız, vereceğın cevap asıl düşünçene aykırı olmasın" dedim.

"Nasıl olsa beni konuşurmuyorsun, hiç olmazsa cevabım hoşuna gitsin. Daha ne istiyorsun?"

"Hiç, hiç," dedim. "Haydi, cevap vereceksen ver; ben de sorayım."

"Sor."

"İşte ben sözü sırasıyla incelememiz için, demin sorduğumu gene soruyorum: Eğriliğın karşısında doğruluk nasıl bir şeydir? Gerçi bir aralık, eğriliğın doğruluktan daha becerikli, daha güçlü olduğu söylenmişti, ama şimdi doğruluğın usluluk ve iyilik olduğunu kabul ediyorsak, şu bellidir ki doğruluk, bilgisizlik olduğunu söylediğimiz eğrilikten daha güçlüdür; bunu herkes bilir. Ama ben, Thrasymakhos, araştırmamı bu sade şekilde değil, şöyle yapmak istiyorum: eğri olan,

başka kentleri haksızca esir etmeye kalkışan, esir etmiş olan, hatta birçoğunu boyunduruk altında tutan bir kent yok mudur, ne dersin?"

"Var derim, hem de bunu en iyi, yani eğriliği tam olan kent yapar" dedi.

"Anlıyorum; demin de söylediğim buydu," dedim. "Ama dikkatimi çeken bir şey var: Başka bir kente hâkim olan kent, acaba bu gücünü eğrilikle mi koruyacaktır, yoksa doğrulukla mı korumak zorunda kalacaktır."

"Eğer daha önce senin dediğin gibi, doğruluk usluluksa, doğrulukla," dedi; "yok benim dediğim gibiyse, eğrilikle."

"Başınla 'evet', 'hayır' demekle kalmadığına, güzel güzel cevap verdiğiğine çok memnun oluyorum, Thrasymakhos."

"Sana yaranmak istiyorum!" dedi.

"İyi ediyorsun. Ama, haydi biraz daha yaran da söyle: Bir kent, bir ordu, haydutlar, hırsızlar ve doğru olmayan bir hedefe birlikte yürüyen başka neler varsa, bunlar biribirlerine eğrilik edecek olurlarsa, bir iş görebilirler mi, dersin?"

"Hayır" dedi.

"Ya haksızlık etmezlerse, daha iyi çalışmazlar mı?"

"Çalışırlar, tabii."

"Anlaşılan, Thrasymakhos, eğrilik aralarında geçimsizlik, kin ve kavga çıkarıyor; doğruluk ise iyi geçimi, dostluğu sağlıyor; öyle değil mi?"

"Öyle olsun; aramız açılmasın."

"Çok iyi davranıyorsun, dostum. Şunu da bana söyle: eğriliğin işi, bulunduğu herhangi

bir yerde kin yaratmaksâ; hür insan olsun, köle olsun, onları birbirlerinden nefret ettirmez mi, aralarına geçimsizlik sokmaz mı, onları birlikte çalışamayacak hale getirmez mi?"

"Getirir elbette."

"Ya eğrilik iki kişide olursa? Araları açılmayacak mı, birbirlerinden nefret etmeyecekler mi, doğru insanlara olduğu kadar birbirlerine de düşman kesilmeyecekler mi?"

"Elbette" dedi.

"Peki, yaman dostum, eğrilik bir tek insandaysa, kendi gücünü yok eder mi dersin?"

Yoksa olduğu gibi kalır mı?"

"Peki, olduğu gibi kalır diyelim" dedi.

"Demek eğriliğin öyle bir gücü olduğu görülüyor ki, nerede bulunursa bulunsun, bir

kentte, bir soyda, bir orduda veya başka herhangi bir toplulukta, onun etkisiyle bu topluluk önce iş göremez hale gelir, sonra kendine de, kendine karşıt olan her şeye ve doğruya da düşman kesilir."

"Evet."

"Tek bir kişide de bulunsa, etkisi aynıdır, çünkü bu onun doğasıdır sanırım. Önce etkisi altında kalan insan kendi kendisiyle uyumsuzluğa düştüğünden iş göremez hale gelir. Sonra kendi kendine de, doğru insanlara da düşman olur; değil mi?"

"Öyledir."

"Ama tanrılar doğru değiller midir, dostum?"

"Öyledirler diyelim."

"Demek ki eğri insan tanrıların da düşmanı olur, Thrasymakhos; ama doğru insan onların dostudur."

"Bu sözlerin tadını doya doya çıkar!" dedi. "Çekinme! Nasıl olsa ben karşı gelmeyeceğim: Bu arkadaşların düşmanlığını kazanmak istemiyorum."

"Haydi öyleyse," dedim, "ziyafetin sonlarında da beni memnun et, önceki gibi cevap ver; çünkü doğru insanların daha uslu, daha iyi, iş görmekte daha becerikli olduklarından kuşku duymuyoruz. Eğri insanların ise, birlikte iş görmek hiç ellerinden gelmez.

Ama bunlar da bazen, çalışıp çabalayarak, hep birlikte bir iş görebilirler diyoruz, ama bununla pek de doğru bir şey söylemiş olmuyoruz; çünkü onlar büsbütün eğri olsalardı, birbirlerini esirgemezlerdi; onlarda, düşman oldukları kimselere kötülük ederken, aynı zamanda birbirlerine de

kötülük etmelerinin önüne geçen, onları hedeflerine erİştiren doğruluk gibi bir şey bulunduğu meydandadır. Onlar eğri işlere atıldıklarında kendilerini eğriliğe yarı kaptırmışlardır; çünkü büsbütün kötü ve aşırı derecede eğri insanlar, iş görmekten de acizdirler -bunun böyle olduğunu görüyorum: Sen demin yanılmışsın-.Doğruların, -bunu sonradan araştırırız demiştik ya-eğrilerden mutlu olup olmadıklarını, daha iyi bir ömür sürüp sürmediklerini araştırmak gerekir. Bu sözlerimiz mutlu olduklarını bence zaten ortaya çıkarmıştır; ama ne de olsa, konuyu daha iyi araştırmalıyız: biz rasgele bir konudan değil, nasıl yaşamak gerektiğinden söz ediyoruz."

"Araştır bakalım."

"Araştırıyorum. Söyle bana; sence atın gördüğü bir iş var mıdır?"

"Var."

"Peki, bir atın veya herhangi bir hayvanın işini, yalnızca onunla görülen veya onunla en iyi görülen bir iş diye kabul edebilir misin?"

"Anlamıyorum."

"Haydi, şöyle anlatayım: Gözlerinden başka bir şeyle görebilir misin?"

"Tabii göremem."

"Ya kulaklarından başka bir şeyle işitebilir misin?"

"Olamaz."

"Bu işler onların işidir demek doğru olmaz mı?"

"Şüphesiz doğru olur."

"Güzel; bir üzüm kütüğünü bir kamayla, bir bıçakla ve daha birçok aletle kesebilirsin, değil mi?"

"Kesirim."

"Ama kütük her halde en iyi, bu iş için yapılmış bağ bıçağıyla kesilir."

"Öyledir."

"İşte biz, bu iş bağ bıçağının işidir demez miyiz?"

"Elbette deriz."

"Demin 'herhangi bir şeyin işi, yalnızca kendinin başarabileceği veya ötekilerin hepsinden daha iyi başarabileceği iş değil midir?' diye sorduğum soruyu şimdi daha iyi anlamışsındır."

"Evet," dedi, "anladım: bence de her şeyin işi, dediğin gibidir."

"Peki," dedim, "kendine bir iş düşen herhangi bir şeyin bir de iyiliği olduğuna"

10/7/2012
inanmıyor musun? Önce söylediklerimize dönelim: Gözler bir iş görür diyebilir miyiz?"

"Deriz."

"Peki, gözlerin bir de iyiliği yok mudur?"

"O da vardır."

"Ya kulakların da bir işi yok muydu?"

"Vardı."

"Öyleyse onların bir de iyiliği yok mu?"

"İyiliği de var."

"Diğer şeylerin hepsinde de böyle değil mi?"

"Böyle."

"Dur bakalım, ya gözlerde kendilerine has olan iyilik yerine kötülük varsa, onlar işlerini başarabilirler mi?"

"Nasıl olabilir? Anlaşılan sen görmeyi değil, körlüğü demek istiyorsun?"

"Bırak, onların iyiliği ne ise o olsun. . Ben daha bunu sormuyorum ki! Ben sana iş gören ne varsa, işini kendine has olan iyilikle iyi, kötülükle kötü mü görür diye soruyorum."

"Şüphesiz söylediğin doğrudur" dedi.

"Kendilerine has olan iyilikten yoksun kulaklar işlerini hiç başarabilirler mi?"

"Başaramazlar."

"Başka konularda da aynı şeyi söyleyebilir miyiz?"

"Bence söyleyebiliriz" dedi.

"Haydi öyleyse, şimdi de şunu incele: Ruhun dünyada başka hiçbir şeyin yapamayacağı bir yetisi vardır: ilgilenmek, yönetmek, karar

vermek ve buna benzer şeyler. Bütün bu işleri ruhtan başka bir şeye yüklemeye hakkımız olabilir mi? Bu yetiler ruhtan başka bir şeye hastır diyebilir miyiz?"

"Diyemeyiz."

"Peki, yaşamaya gelince, bu, ruhun bir işidir diyemez miyiz."

"Elbette deriz."

"O halde, Thrasymakhos, ruh kendine has gücünden yoksun olunca işlerini iyi görebilir mi, göremez mi?"

"Göremez."

"Öyleyse, kötü bir ruhun yönetimi de, ilgisi de kötü olur; oysa iyi bir ruh bütün bu işleri iyi yapar."

"Bu kesin."

"Ama doğruluk ruhun iyiliği, eğrilik ruhun kötülüğüdür dememiş miydik?"

"Evet, demiştik."

"O halde doğru ruh ve doğru insan iyi, eğri insan kötü yaşar."

"Sözlerine göre öyle olmalı" dedi.

"Ama, kuşkusuz iyi yaşayan mutlu, bahtlıdır; iyi yaşamayan değildir."

"Tabii."

"O halde doğru adam bahtlı, eğri adam bahtsızdır."

"Öyle olsun."

"Fakat bahtsız olmak uygun değildir, bahtlı olmak uygundur."

"Elbette."

"O halde, mutlu Thrasymakhos, eğrilik hiçbir zaman doğruluktan daha elverişli olamaz."

"Bu sözler, Bendis şenliklerinde sana bir şölen olsun Sokrates" dedi.

"Bu şöleni bana sen verdin Thrasymakhos," dedim. "Çünkü yumuşadın ve öfken yatıştı. Ama bu şölen senin yüzünden değil, benim yüzümden pek de güzel olmadı. Önlerine çıkarılan yemekleri kapayım derken, hiçbirinin tadını alamayan oburlar gibi, ben de galiba asıl araştırdığımızı, yani doğruluğun ne olduğunu öğrenmeden, işi yarıda bırakıp doğruluğun kötülük mü, bilgisizlik mi, yahut da bilgi ve iyilik mi olduğunu araştırmaya kalkıştım. Sonra söz, doğruluk eğrilikten daha yararlıdır fikrine dönünce, öteki fikri bırakmaktan kendimi alamadım. Ve sonunda konuşmamızdan hiçbir şey öğrenemedim; çünkü doğrunun ne olduğunu bilmedikçe, doğruluğun bir iyilik olup olmadığını; kendisinde doğruluk

bulunanın bahtsız veya bahtlı olup olmadığını nasıl kestirebilirim!"

DEVLET II

SOKRATES (anlatmayı sürdürüyor):

Ben bunları söyledikten sonra konuşmaktan kurtulduğumu sanıyordum. Ama bu ancak bir önsözmüş; çünkü Glaukon her şeye her zaman cesaretle atıldığı gibi, bu sefer de Thrasymakhos'un geri çekilmesine razı olmayarak, "Sokrates, senin istediğin nedir?" dedi, "bizi inandırmış gibi görünmek mi, yoksa doğru olmanın eğri olmaktan her bakımdan daha iyi olduğuna inandırmak mı?"

"Elimden gelseydi sizi gerçekten inandırmayı daha çok isterdim" dedim.

"O halde istediğini yapmıyorsun. Söylesene bana; sence, verdiği sonuçlara hiç bakmadan, kendi için sevdiğimiz,

elimizde bulunmasını istediğimiz bir 'iyi şey' var mıdır? Örneğin sevinmek gibi, ya da zarsız olan ve sonrası için de sevinçten başka bir şey vermeyen hazlar gibi. ."

"Evet, bence böyle bir şey vardır."

"Peki, hem kendi için, hem verdiği sonuçlar için sevdiğimiz şeyler de var mıdır?"

Örneğin akıllı olmak, görmek, sağlıklı olmak. .Bu gibi şeyler, sanırım, her iki bakımdan hoşumuza gider."

"Evet" dedim.

"İdmanı, hastalık tedavisini, hekimliği ve öbür ücretli meslekleri içine alan üçüncü bir 'iyi şey' türü var mıdır dersin? Bunların zahmetli, ama yararlı olduğunu söyleyebiliriz; bunları kendileri için değil de, kazandırdıkları ücret, verdikleri sonuçlar için elde etmek isteriz."

"Evet, bu üçüncü tür de vardır," dedim, "ama nereye varmak istiyorsun?"

"Sen doğruluğu hangisinden sayarsın?"

"Bana kalırsa, en güzelinden; mutlu olmak isteyen kimselerin, hem kendi için, hem verdiği sonuçlar için sevmesi gereken şeylerden sayarım."

"Ama çoğu böyle düşünmez, doğruluğu zahmetli işlerden sayar. Derler ki doğruluğa doğruluk olduğu için değil, -çünkü o zordur, zor olduğu için de ondan kaçınmalıdır-gelir sağladığı için, insanlar arasında ün kazandırdığı için heves etmeli."

"Öyle düşündüklerini biliyorum," dedim. "Zaten öyledir diye Thrasymakhos deminden beri doğruluğu kötüleyip eğriliği övüyor; ama, anlaşılan ben kalın kafalıyım."

"Haydi, öyleyse, beni de bir dinle, belki fikrini değiştirebilirsin; çünkü bence, Thrasymakhos'u vaktinden önce yılan gibi büyüledin, ama doğrulukla eğrilik hakkında ileri sürülen fikirler beni henüz doydurmadı. Mesleklerin getirilerini, verdikleri sonuçları bir yana bırakalım; her biri nedir, ruhun içinde kendi başına bulunurken her birinin gücü nedir? Senden bunları öğrenmeye can atıyorum. Bir diyeceğin yoksa işe şöyle başlayacağım: Thrasymakhos'un sözünü bir daha ele alıp, ilk olarak doğruluğun herkesçe ne olduğunu, nereden doğduğunu söyleyeceğim; ikinci olarak doğruluğu uygulayan herkesin onu, 'iyi şey'dir diye değil, kaçınılmaz bir şey diye, istemeyerek uyguladığını; üçüncü olarak böyle yapmakla haklı olduklarını söyleyeceğim. Çünkü sonunda eğri adamın hayatı doğrununkinden çok daha iyidir derler. Ben bu fikirde değilim Sokrates, ama ne yoldan gideceğimi şaşırdım. Thrasymakhos'un, ondan başka binlerce

kişinin sözlerini duya duya kafam şişti; halbuki kimsenin doğruluktan istediğim gibi söz ettiğini, doğruluk eğrilikten daha iyidir dediğini duymadım. Doğruluğun kendisinin, kendi için övüldüğünü duymak isterim. Bunu senden duyabileceğimi umarım. Bunun için var gücümle eğri adamın hayatını öveceğim; böylece eğriliği ne şekilde kötülemeni, doğruluğu da ne şekilde övmeni istediğimi göreceksin. Ama bak bakalım bu söylediklerim hoşuna gidiyor mu?"

"Elbette gidiyor," dedim, "aklı başında bir adamın sıklık söylemekten, dinlemekten daha çok hoşlandığı başka bir konu var mıdır?"

"Çok iyi söylüyorsun," dedi. "Söylediğim gibi bu konuda en başta anlatacağımı dinle: Doğruluk nedir, nereden doğmuştur?"

"Doğallıkla, haksızlık etmek iyi, haksızlığa uğramak kötüdür derler; ama haksızlığa

uğramanın kötülüğü haksızlık etmedeki iyilikten çok daha büyüktür. Böylece insanlar birbirlerine haksızlık edip haksızlığa uğrayınca, her ikisinin de tadını alınca, birinden sakınamayan, ötekini beceremeyenler, hem haksızlık etmemek, hem de haksızlık görmemek üzere bir anlaşmaya varmanın uygun olacağını düşünmüşler; yasa koymaya, birbirleriyle anlaşmaya ve yasanın buyurduğuna 'yasaya uygun' ve doğru demeye başlamışlar.

Doğruluğun doğuşu, özü işte budur. Doğruluk, en iyi şeyle, yani haksızlık edip ceza görmemekle en kötü şeyin, yani haksızlığa uğrayıp öç alamamanın arasındadır. Bu ikisinin arasında bulunan doğruluk, bir 'iyi şey' gibi sevilmez; haksızlık etmek yasak olduğu için saygı görür. Fakat gerçek bir erkek, haksızlık ederse, haksızlık edilmesin ve haksızlığa uğramasın diye kimseyle anlaşmaz; öyle yapsa, ona deli derler. Demek ki Sokrates, denildiğine göre, doğruluğun

doğası budur ve böyledir, doğuşu da anlat-
tığım gibidir."

"Doğruluğu uygulayanların da, haksızlık ed-
emediklerinden istemeye istemeye uygu-
ladıklarını iyice anlayabilmek için, şöyle bir
örnek düşünelim: İkisine de, doğru adama
da eğri adama da, her istediğini yapma
olanağını verelim, sonra da arkalarından
gidelim ve hırs onları nereye götürecektir
bakalım. Kuşkusuz, başkalarından daha çok
elde etmek istediği için, doğruyu eğriyle aynı
hedefe doğru giderken, suç üstü yakalarız;
çünkü doğası gereği her insan, bu hedefi iyi
bir şey bilerek ona erişmeye çalışır. Yalnız
yasa onu zorla hedefinden ayırır, eşitliğe say-
gı gösterme yoluna sokar. Onlara, bir zaman-
lar Lydialının atası Gyges'e (1) nasip olduğu
söylenen erki vermek, aşağı yukarı, söylemek
istediğim olanağı vermek olur. Bu adam, o
zamanki Lydia hükümdarının hizmetinde bir
çobanmış; günün birinde şiddetli bir sağnak
ve bir yer sarsıntısıyla toprak çatlamış ve

hayvanların otladığı yerde bir yarık açılmış; çoban bunu görünce şaşa kalmış, sonra yarığın içine inmiş. Birçok şaşılacak şey arasında; içi oyuk, çok pencereci, tunçtan bir at gözüne çarpmış. Eğilip içeriye bakınca, insan boyundan büyük gözüken bir ölü görmüş; parmağındaki altın yüzükten başka üzerinde değerli bir şey yokmuş. Gyges yüzüğü alıp çıkmış. Çobanlar adet olduğu üzere, ayda bir krala sürüler hakkında bilgi vermek için toplandıkları zaman, Gyges de toplantıya yüzüğü parmağında gelmiş. Öbür çobanlarla otururken, yüzüğün taşını, tesadüfen kendine doğru, avcunun içine çevirmiş. Bunu yapar yapmaz, etrafında oturanlara görünmez olmuş. Çobanlar da ondan, o orada değilmiş gibi söz ediyorlarmış. Gyges şaşa kalmış, yüzüğü bir daha tutup taşını dışarıya çevirmiş; çevirir çevirmez gene gözlere görünür olmuş. İşin farkına varınca, yüzükte böyle bir erk olup olmadığını denemiş. Görmüş ki yüzüğün

taşını içeriye çevirince görünmez, dışarıya çevirince görünür oluyor. Bunu anlayınca, hemen krala giden habercilerden biri olmanın çaresini bulmuş. Sarayda kralın karısını baştan çıkarmış, onun yardımıyla kralın üstüne yürüyüp öldürmüştü, egemenliği ele geçirmişti. Şimdi bunun gibi iki yüzük olsa da, birini doğru adam, ötekini eğri adam taksa; ihtimal hiçbiri, pazardan her istediğini hiç korkmadan almak, evlere girip gönlünün hoşlandığı kimseyle düşüp kalkmak, keyfine göre kimini öldürmek, kimini hapisten kurtarmak ve insanlar arasında tıpkı bir tanrı gibi dolaşmak elinde olduğu halde, doğruluğa bağlı kalacak, başkalarının malından uzak durup el sürmeyecek kadar çelikten bir istenç gösteremez. Bu işte biri ötekinden farklı davranmaz, ikisi de aynı hedefe doğru gider. Her halde bu örnek bir insanın kendi isteğiyle değil, ancak zorlanarak doğru olduğuna güçlü bir belirti sayılabilir; çünkü, haksızlık edebileceğini

düşünen her insanın haksızlık ettiğine bakılırsa, doğruluk doğru kişinin kendisine hiçbir iyi şey sağlamaz. Gerçekten her adam kendisi için eğriliğin doğruluktan çok daha elverişli olduğuna inanır. Bu fikri savunanların iddiasına göre, inanmakta da haklıdır; çünkü biri, demin sözünü ettiğim olanağı elde eder de, hiç haksızlık etmek istemezse, başkalarının malına dokunmazsa, bunun farkına varanlar ona çok zavallı, çok akılsız bir insan diye bakarlar; ama haksızlık görmekten korktukları için, birbirlerini aldatarak, birbirlerinin yüzüne karşı onu överler. Bu nokta üzerinde söyleyeceğim işte bu kadardır."

"Sözünü ettiğimiz bu iki adamın hayatları hakkında hüküm vermeye gelince, doğrular arasında en doğruyu, eğriler arasında en eğriden ayırıp ikisini karşılaştırırsak, tam bir hüküm verebiliriz; yoksa veremeyiz. Ama bu ayırım nasıl olmalı? Şöyle: Eğrinin eğriliğine, doğrunun doğruluğuna dokunmayalım;

birini tam eğri, ötekini tam doğru bir insan olarak alalım, kendi alanına koyalım. Önce eğri adam becerikli sanat sahipleri nasıl davranırsa öyle davranırsın. Nasıl ki usta bir kaptan veya bir hekim, sanatında yapamayacağı şeyleri yapabileceği şeylerden ayırt edip yapabileceklerini ele alır, ötekileri bırakır -hatta bir işte yanılrsa bile, yanlışını düzeltmeye gücü yeter-aynı şekilde eğri adam da, tam eğri bir adam olmak istiyorsa, ustaca haksızlık edip kendini ele vermemeli; ama yakalanırsa, beceriksizin biridir deyip geçmeli; çünkü eğriliğin en yüksek derecesi, doğru olmayıp doğru görünmektir. Tam eğri olana tam gelişmiş bir eğrilik vermeli, hatta o en büyük haksızlıkları işlerken en büyük doğruluğun verdiği üne bürünebilmeli; bir yanlış yaparsa, düzeltmeye gücü yetmeli; işlediği haksızlıklardan bir şey dışarıya sızarsa, herkesi kandıracak kadar güzel söz söylemesini bilmeli; zor kullanmak gerek tikçe, cesaretine, gücüne, edindiği dostlara

ve servete dayanarak, zor kullanabilmelidir. Eğriyi böyle niteledikten sonra, onun yanına sade ve asil, Aiskhylos'un dediği gibi iyi görünmek değil, iyi olmak isteyen doğru adamı koyalım. O, olduğu gibi görünmemeli, çünkü doğru görünürse, böyle görünmesi ona onur ve kazanç getirir; doğru olmanın aşkına mı, yoksa onur ve kazanç aşkına mı doğrudur belli olmaz. Onda doğruluktan başka bir şey bırakmamalı. O, demin anlattığım insanın tam karşıtı olmalıdır; hiç eğrilik etmediği halde son derecede eğri görünsün ki kötü ününden, bundan doğan sonuçlardan sarsılmamakla doğru olduğu denenmiş ve ispat edilmiş olsun; tuttuğu yoldan ölünceye kadar ayrılmamasın, doğru olduğu halde ömrünce eğri görünsün ki böylece ikisi de, biri doğruluğun, öteki eğriliğin son derecesine varmış buldukları zaman, hangisinin daha bahıtlı olduğuna dair bir hüküm verebilelim."

"Aman, aziz Glaukon!" dedim, "bu iki adamı, hakkında hüküm verilecek birer heykel gibi temizleyip önümüze dikmek için ne kadar uğraşıyorsun!"

"Elimden geleni yapıyorum," dedi. "İkisini de böyle temizleyip önümüze dikersek, sanırım ki hayatlarının nasıl olabileceği konusuna geçebiliriz; bu artık güç olmaz. İşte söyleyeyim: Biraz kaba bir dil kullanırsam unutma ki bu sözleri ben değil, doğruluk yerine eğriliği övenler söylüyorlar. Onlar derler ki doğru adam benim anlattığım adamsa; dayak yiyecek, işkence çekecek, zincire vurulacak, gözlerine mil çekilecek, sonunda bütün bu eziyetleri çektikten sonra çarmıha gerilince, doğru olmak değil, doğru görünmek gerektiğini anlayacaktır. Aiskhylos'un sözünü de eğri için kullanmak çok daha yerinde olur; çünkü sahiden diyebilirler ki eğri gerçeğe bağlı kalıp görünüş için yaşamadığından, eğri görünmek değil, eğri olmak ister, 'zihninde değerli düşünceler doğuran derin fikir

tarlalarının meyvelerini toplar'. (2) Öncelikle, doğru görünerek devlet görevlerine atanır, sonra istediği aileden kız alır, kızlarını da seçtiği kocalara verir. Kimi gözüne kestirirse, onunla dost, ortak olur ve bütün bunlardan faydalanır; haksızlık etmekten çekinmediği için kazançlı çıkar; kendi işlerinde ya da devlet işlerinde biriyle kavgaya tutuştu mu, üstün gelir; düşmanlarından fazla kazanır; kazanınca da zengin olur, dostlarına iyilik, düşmanlarına kötülük eder; tanrılara bol bol kurban keser, görkemli adaklar adar. Tanrılara ve istediği insanlara, doğru adamdan çok daha iyi saygı gösterebilir; her halde tanrıların da doğrudan çok onu sevmeleri doğaldır. Böylece Sokrates, tanrıların da, insanların da doğruya verdikleri hayattan daha iyisini eğriye verdiklerini söylerler." Glaukon'un bu sözleri üzerine ben cevap vermeye hazırlanırken, kardeşi Adeimantos atıldı:

"Sokrates, umarım bu sorun hakkındaki tartışmaları yeterli bulup kesmezsin" dedi.

"Neden yeter demiyeyim?" dedim.

"Söylenmesi en çok gereken şey söylenmedi de, ondan."

"Bak, kardeş kardeşe yardım etsin diyen bir söz var; Glaukon'un sözlerinde bir eksik varsa, sen ona yardım et. Ama bana gelince, söyledikleri beni yere sermeye yetti, doğruluğu savunacak halim kalmadı."

"Ne anlamsız söz!" dedi. "Ama bir de şunu dinle: Glaukon'un düşündüğünü sezer gibiyim, ama fikrinin daha iyi anlaşılması için sözlerinin karıştını da, yani doğruluğu övüp eğriliği kötüleyenlerin fikrini de gözden geçirmemiz gerekiyor. Babalar oğullarına doğru adam olacaksın derler, doğruluk yolunu gösterirler; veliler de hep öyle yaparlar; fakat doğruluğu doğruluktur diye değil,

insana ün kazandırdığı için överler, doğru görünüp böylece yüksek mevkiler, evlilikler ve Glaukon'un demin sayıp döktüğü, yani doğruya ününden dolayı nasip olan şeyleri elde etmelerini isterler. Onlar ünlü olmaya daha da önem verirler; çünkü, tanrılar tarafından beğenilmeyi de hesaba katarak, dini bütünlere nasip olan nimetleri saymakla bitiremezler. Bunları insanlara tanrılar bağışlarmış; bizim koca Hesiodos da, Homeros da aynı şeyi söylerler. Biri der ki tanrılar doğru adamlar için 'meşe ağaçlarının tepelerinde palamut, gövdelerinde arı taşımalarını, yünlü kuzuların postlarının yüküyle ağırlaşmasını' (3) sağlar ve buna benzer birçok nimetler verirler. Homeros'un (4) dediği de buna yakındır: 'Doğru adamın ünü, tanrılardan korkan, doğruluğu yüksek tutan, kusursuz bir kralınki gibi göklere yükselir; esmer toprak onun için buğday ve arpa yetiştirir, dallar meyvaların ağırlığıyla eğilir, koyunlar sık sık doğurur, deniz balık verir.'

Musaios (5) da, oğlu da, doğru adamlara tanrılar adına bunlardan da gösterişli nimetler bağışlarlar.

Onları sözde Hades'e gtrrler, dinibtnler için hazırladıkları şölen sofrasında onlara yer verirler, başlarına çelenkler takar, şarap içirirler. Bütün vakitleri böyle geçer: sanki iyiliğindl hep sarhoş olmuş gibi. . Bazıları, tanrılar adına bunlardan da bykdller dağıtırlar. Dinibütün olan ve yeminini tutan insan, arkasında çocuklarının çocuklarını ve soyunu bırakır. Doğruluğu bu gibi ve buna benzer nedenlerden dolayıverler. Dinibütün olmayanlara ve eğrilere gelince, onları Hades'te çamura gömer, kalburla su taşımaya zorlar, daha hayattayken onları şerefsizliğe mahkm ederler. Glaukon'un, eğri görünen doğru adamlar için saydığı bütün cezaların, eğrilerin başına geleceğini söylerler; başka ceza da bilmezler. Işte doğruluğu byleverler, eğriliği de böyle kötülerler.

Ayrıca Sokrates, doğruluk ve eğrilik hakkında hem şunun bunun, hem şairlerin ortaya attığı başka bir görüş daha vardır; onun da üzerinde dur. Hepsi, ölçülülükle doğruluğu hep bir ağızdan överler, ama zor olduklarını da söylerler; halbuki ölçüsüzlük, eğrilik, tatlıdır; kolayca elde edilir, yalnızca sanıya ve âdetlere göre çirkin sayılır derler. Eğriliğin çoğu zaman doğruluktan daha yararlı olduğunu söylerler; kötüler, zenginliğe ve başka güçlere sahiplerse, onların mutluluğunu halkın önünde, dostları arasında övmeye, onlara saygı göstermeye hazırdırlar. İyilere gelince, eğer bunlar, aciz ve yoksulsa, ötekilerden daha iyi oldukları kabul edilmekle birlikte, hiçe sayılır, hor görülürler. Ama bütün bu sözlerin en tuhafı, tanrılar ve iyilik hakkında söylenendir. Tanrılar bile çok defa iyilere felaketlerle dolu kötü bir ömür, kötülere ise tam karşıtını bağışlarmış. Dilenci rahipler, falcılar zenginlerin kapısına gidip onları; kendilerinin

veya atalarının yaptığı bir haksızlık varsa, bu haksızlığı tanrıların armağanı olan bir erk sayesinde, şenliklerde, bayramlarda kurbanlarla, büyülerle affettirebileceklerine inandırırılar. Bir zengin, düşmanına kötülük etmek isterse; rahiplerle falcılar, tanrıları bir takım sözde sihirli yakarmalar ve bez bağlamalarla kendilerine hizmet etmeye kandırdıkları için, küçük bir masrafa karşılık, doğruya da eğriye de aynı şekilde kötülük edebileceklerini söylerler. Bütün bu iddialara şairleri tanık gösterirler. Bunların bir bölümü kötülük etmenin kolay olduğunu şu dizelere dayanarak dile getirir:

'İnsanlar kötülüğe yığınla akın eder, ona kolayca ulaşırlar; yolu düz, yeri yakındır; ama iyiliğin önüne tanrılar alın terini koymuşlardır, (6) ona varan yol uzun ve diktir' derler. Diğerleri ise insanların tanrıları yumuşatabildiklerine Homeros'u tanık gösterirler; çünkü Homeros'a göre:

'Yalvarıp yakarmakla tanrılar bile kandırılır; insanlar bir kabahat, bir günah işlemiş olurlarsa, kurbanlarla, yatıştırıcı adaklarla, şarap armağanlarıyla, kurbanların yağıyla ve yalvararak onların öfkesini giderirler. ' (7) Selene'den, Musa'lardan doğdukları söylenen Musaios'la Orpheus'un bir yığın kitabını (8) gösterirler, din törenlerini onlara göre yaparlar ve yalnızca bireyleri değil, devletleri de, yapılan haksızlıklardan kurtulmanın, temizlenmenin bu yaşamda, hatta öldükten sonra bile mümkün olduğuna kandırırlar. Bunlara doğru yolu gösterme töreni denir. Bu törenler bizi öbür dünyada acılardan kurtarırmış; ihmal edilecek olursa, bizi korkunç cezalar beklermiş. Dostum Sokrates, iyilik ve kötülük hakkında, insanlarla tanrıların onlara ne değer biçtikleri hakkında neler ve nice şeyler söyleniyor! Bir gencin -doğuştan iyi ve her işittiğinden kendine pay çıkaran ve elden geldiği kadar iyi bir ömür sürebilmek için nasıl bir yol tutmak, nasıl bir insan

olmak gerektiğine kafa yoran bir gencin-
ruhuna bu sözlerin nasıl işlediğini bir
düşünelim. O herhalde kendine, Pindaros'un
şu sorusunu sorar: ' Kendimi güvenceye
alarak yaşamak için, yüksek bir kaleye
doğruluk yoluyla mı, yoksa dolambaçlı
düzenlerle mi tırmanmalıyım?'(9) Söylenen
sözlere bakılırsa, doğru olup doğru görün-
mezsem, hiçbir kazancım olmaz, hatta
başıma mutlaka bela gelir, cezalara
çarpılırım; oysa doğru görünmesini bilen
eğri adama, tanrısal bir yaşam vaat ediliyor.
Madem ki, uslu şairlerin bana öğrettiği gibi,
görünüş gerçekten üstündür ve mutluluğu
elinde tutar (10), o halde, bütün benliğimle
ona dönmeliyim. Etrafıma yalancı bir iyilik
çemberi ve cephesi kurmalıyım. Fakat, o pek
uslu şair Arkhilokhos'un (11) kurnaz, binbir
yüzlü tilkisini hep ardımdan götürmeliyim.
Ama biri 'kötülük edip de günün birinde
yakalanmamak kolay değildir' derse, biz de
'evet ama büyük işler hiçbir zaman kolay

başarılamaz' diye cevap veririz. Bununla birlikte, eğer mutlu olmak istersek bu sözlerin izinden yürümeliyiz. Gizli kalabilmek için antlaşır, kendimize ortaklar buluruz. Bize halk önünde, mahkemede konuşmak sanatını, kandırma sanatını öğretenler de vardır; bunlar sayesinde kâh kandırmaya, kâh zora başvururuz, böylece hep üstün gelir, ceza görmeyiz. 'Peki ama, tanrıların gözünden bir şey kaçmaz, onlar zorlanamaz', diyeceksin. Doğru fakat, tanrılar yoksa, yahut da insanların işleriyle uğraşmıyorlarsa, biz niçin onlardan saklanmaya çalışalım? Eğer onlar varsa ve bizimle uğraşıyorlarsa, haklarında ne duymuşsak, ne biliyorsak hepsini efsanelerden, tanrılarının soy ağaçlarını anlatan şairlerden biliyoruz. Ama gene o şairler, tanrılar kurbanlarla, yatıştırıcı adaklarla, armağanlarla kandırılır; iradeleri değiştirilir, derler. Bu iddiaların ya her ikisine de inanmalı, ya hiçbirine inanmamalı. İnanmalıysak, haksızlık edip haksızlıklarımızın

geliriyle kurban kesmeliyiz; çünkü, doğruysak tanrılardan ceza görmeyiz, ama eğriliğin verdiği bütün kazançlardan da vazgeçmiş oluruz; oysa eğriyse kazançlı çıkarız ve dualarla tanrıların gönlünü edip günahlarımızı, kabahatlerimizi affettirir, cezadan kurtuluruz. Ama, bu dünyada işlediğimiz haksızlıkların cezasını Hades'te ya biz çekeceğiz, ya torunlarımız, diyeceksiniz. O genç de düşünüp diyecek ki 'A dostum, bu işte gene doğru yolu göstermenin ve günahlarımızı bağışlatan tanrıların (12) büyük bir gücü var; bunun böyle olduğuna en büyük kentler inanır, şair ve tanrıların habercisi olarak dünyaya gelen tanrı oğulları da bunu müjdeliler. (13) Demek hem çokluğun hem de aydın insanların fikrince doğruluğun göz alıcı bir görünüşünü elde ettik mi; yaşadıkça da, öldükten sonra da hem tanrıların, hem insanların yanında istediğimiz işi başarabiliyoruz. Öyleyse en büyük eğriliğin yerine ne diye doğruluğu seçelim? Bütün bu

sözlerimden sonra Sokrates, ruh, para, beden veya soyca üstün olan bir adam hiç doğruluğa değer vermek ister mi, doğruluğun övüldüğünü duyduğunda nasıl gülmez! Çünkü biri söylediklerimizin yanlış olduğunu ispat edebiliyorsa ve doğruluğun en iyi şey olduğunu yeterince kavramışsa, çok anlayışlı bir adamdır, eğrilere öfkelenmez; çünkü bilir ki tanrı gibi yaratılmış olduklarından dolayı eğrilikten tiksinen veya bilgiye erdikleri için eğrilikten uzaklaşan insanlardan başka kimse doğru olmak istemez. Böyleleri ancak korkaklık, yaşlılık veya başka herhangi bir acizlik yüzünden eğrilik edemedikleri için eğriliği kötülerler. Bunun böyle olduğu apaçıktır: Bu gibilerden, haksızlık etme olanağını ilk ele geçiren, onu hemen elinden geldiği kadar kul anır. Bütün bu söylediklerimizin bir tek nedeni var; kardeşimle benim başlattığımız tartışma da bundan doğmuştur. Biz, Sokrates; sana şunu demek istedik:

'Ey yaman dostumuz, dünyanın, sözleri bize kadar gelen ilk kahramanlarından bugünün insanlarına kadar, siz hepiniz kendinize doğruluğun övgücülerini diyorsunuz; ama eğriliği kötülerken, doğruluğu överken, yalnızca onların verdiği ün, şeref ve ödülü gözetiyorsunuz. Doğrulukla eğriliğin, insanlar ve tanrılardan gizli iken, insanın ruhunda kendi başınayken ne olduğuna gelince, hiçbiriniz şiirlerinizde de, günlük konuşmalarınızda da, birinin, ruhu rahat bırakmayan felaketlerin en büyüğü, ötekinin ise ruhun en büyük nimeti olduğunu yeterince göstermediniz. Sizler hepiniz, bunu bize baştan söyleseydiniz, bizi buna genç yaşımızda inandırsaydınız, haksızlık edilmesin diye birbirimize bekçilik etmezdik. Her insan felaketlerin en büyüğüyle aynı çatı altında yaşamaktan korkar, kendi kendisinin bekçisi olurdu!

İşte Sokrates, Thrasymakhos da başkaları da doğrulukla eğrilik hakkında bütün bu sözleri, belki de bundan daha çoğunu söyleyebilirler;

ama bence bu sözlerle, doğrulukla eğriliğin özünü kabaca ters yüz etmiş olurlar. Ama, -bunu senden niçin gizleyeyim?-ben senin ağzından karıştını duymaya can attığım için var gücümle onların tarafını tuttum. Doğruluğun eğrilikten güçlü olduğunu ispat etmekle kalma; doğrulukla eğrilik ruhlara nasıl işlerler de, biri kendiliğinden iyi şey, öteki de kendiliğinden kötü şey olur, bize bunu da göster. Glaukon'u dinle de doğrulukla eğriliğin görünüşlerini bir yana bırak; çünkü her ikisinin de gerçek görünüşünü kaldırıp, yerine yalancısını koymazsan, sen de doğruluğu değil, doğru görünmeyi övüyor, eğri olmayı değil, eğri görünmeyi kötülüyorsun; insanları, haksızlık edip saklanmaya özendiriyor-sun deriz. Sen de Thrasyakhos'la aynı fikirde olup doğruluğun başkasının yararına olduğunu, gücünün işine yarayan bir nimet olduğunu, eğriliğin ise kendine yararlı ve

kazançlı olmakla beraber, güçsüze yaramadığını kabul etmiş olursun.

Madem ki doğruluğun en büyük nimetlerden -yani hem doğurduğu sonuçlar için, hem (görmek, işitmek, düşünmek, sağlam olmak gibi, görünüşte değil, özden verimli olan başka iyi şeyler gibi) daha çok kendileri için elde edilmeye değer nimetlerden-olduğunu kabul ettin, o halde doğruluğun, kendiliğinden ruha faydalı olduğunu, eğriliğin de zarar verdiğini göster; ödülleri, ünleri bırak başkası övsün; çünkü herkesin doğruluğu böyle övüp eğriliği böyle kötölemesini, yani her birinin sağladığı ün ve ödüllerin değerini veya değersizliğini sayıp dökmesini kabul edebilirim, ama, sen beni buna zorlamadıkça bu sözlerin senin tarafından söylenmesini kabul edemem; çünkü sen bütün ömrünü bunu araştırmakla geçirdin. O halde yalnızca doğruluk eğriliğinden güçlüdür deme; tanrılara, insanlara gizli kalsın kalmasın, doğrulukla eğrilik

ruhlara nasıl işler de biri kendiliğinden iyi şey, öteki kendiliğinden kötü şey olur, bize bunu göster."

Ben Glaukon'un ve Adeimantos'un yaratılışına eskiden beri hayrandım; ama işte bunu duyunca çok sevindim ve şöyle dedim: "Ey şu adamın(14) çocukları! Glaukon'un dostu(15) Megara savaşında(16) şeref kazandığınız için sizin hakkınızda 'Ey Ariston'un çocukları, ünlü bir kahramanın tanrısal soyu' demekle, ağıtına hiç de fena başlamamış! Bu övme, dostlarım, tam yerindedir sanırım; eğriliğin doğruluktan iyi olduğunu bu kadar güçlü iddia ettikten sonra, buna inanmıyorsanız, ruhunuzda gerçekten de tanrısal bir şey vardır. Öyle sanıyorum ki buna gerçekten inanmış değilsiniz; ben, sözlerinizden değil davranışlarınızdan bu sonucu çıkarıyorum; çünkü yalnız sözlerinize baksaydım, sizden şüphe ederdim. Ama size ne kadar güveniyorsam, hangi yoldan gideceğimde de bir o

kadar ikircikliyim. Bir yandan doğruluğa nasıl yardım edeceğimi bilmiyorum, çünkü elimden gelmeyeceğini sanıyorum; bak neden: Thrasymakhos'a söylediğim sözlerle, doğruluğun eğrilikten daha iyi olduğunu ispat ettiğimi sanmıştım; halbuki siz kabul etmediniz. Öte yandan, onun yardımına koşmamak da olmaz; çünkü, doğruluk benim önümde kötülenir de ben nefes aldığım halde, sesim çıktığı halde, onun için bir şey yapmaz, yardımına koşmazsam, korkarım ki günah işlemiş olurum. Öyleyse, en iyisi elimden geldiği kadar doğruluğu tutmaktır". Bunun üzerine Glaukon'la ötekiler, benim her çareye başvurarak doğruluğun yardımına koşmamı, araştırmaktan vazgeçmememi dilediler. Eğrilikle doğruluğun ne olduğuna, her ikisinin ne gibi faydalar verdiğine gelince, gerçeğin hangi tarafta olduğunu araştırmamı istediler. Ben de fikrimi söyledim: "Giriştiğimiz iş bence basit değildir, keskin bir göz ister," dedim.

"Madem ki bizde bu güç yok, araştırmayı şu yoldan yürütmeyi doğru buluyorum: Gözü pek keskin olmayan kimselere uzaktan küçük küçük harfler okutulmak istenseydi, sonra bunlardan biri aynı harflerin başka bir yerde de daha büyük olarak, daha büyük alanda bulunduğu farkına varsaydı, onun önceden büyükleri okuması, sonra da küçük harflere bakarak aynı olup olmadıklarını kestirebilmesi, sanırım, büyük bir şans olurdu".

Adeimantos "Bu pek güzel bir şey olurdu," dedi. "Ama Sokrates, doğruluğun araştırılmasıyla bunun arasında nasıl bir benzerlik görüyorsun?"

"Ben sana söyleyeyim" dedim. "Doğruluk hem tek tek bireylerde, hem de bütün bir devlette bulunabilir deriz, değil mi?"

"Evet, deriz" dedi.

"Peki, devlet bireyden daha büyük değil midir?"

"Daha büyüktür."

"İşte, büyük alanda, daha büyük ve sezilmesi daha kolay olan bir doğruluk vardır. Bunun için, isterseniz önce doğruluğun devletlerde nasıl bir şey olduğunu araştıralım. Sonra da, büyüğün küçükle olan benzerliğini küçükte araştırarak, böylece inceleyelim". (17)

"Güzel bir öneri" dedi.

"Öyleyse doğuş halinde bir devlet tasarlayalım. Orada doğruluğu da eğriliği de doğarken görmez miyiz?"

"Belki" dedi.

"Böyle olunca, aradığımız şeyi daha kolay görebileceğimizi ummaz mıyız?"

"Elbette. ."

"O halde bu işi sonuna kadar götürmeye kalkışalım mı acaba, ne dersiniz? Çünkü bence bu, küçük bir iş değildir. Bir düşünün bakalım".

Adeimantos "Biz düşündük" dedi, "sen dediğin gibi yap".

"Peki. Bence bir devlet; insan, tek başına kendine yetmediği, birçok şeye ihtiyaç duyduğu anda doğar. Yoksa devlet kurmanın başka bir başlangıcı var mıdır? Ne dersin?"

"Bence yoktur" dedi.

"O halde, kimi şu, kimi bu ihtiyacı karşılasın diye insanlar birbirini yardıma çağırırlar; birçok ihtiyaçları olduğu için, birçok eşiti ve yardımcıyı bir mekânda toplarlar. Bu topluluğa da kent, devlet adını veririz, değil mi?"

"Çok doğru".

"Biri, birine bir şey veriyorsa, birinden bir şey alıyorsa; bunu, kendisi için yararlı olduğunu düşünerek yapmıyor mu?"

"Kuşkusuz".

"Haydi öyleyse bir kentin nasıl kurulduğunu gözümüzün önüne getirelim. Tabii bu kent ihtiyaçlarımızdan doğacaktır".

"Elbette".

"Ama ihtiyaçlarımızın başta geleni ve en büyüğü yiyeceğimizi, içeceğimizi sağlayabilmektir; var olmamız ve yaşamamız buna bağlıdır".

"Çok doğru".

"İkincisi, oturacak yer; üçüncüsü de yiyecek ve bu gibi şeyler sağlayabilmektir".

"Öyle".

"Dur bakalım," dedim. "Bu kent bütün bu ihtiyaçları nasıl karşılayacak? Biri çiftçi, biri duvarcı, bir diğeri dokumacı olacak, değil mi? Yoksa bunların yanına bir de ayakkabıcı veya bedenimizin ihtiyaçları için başka biri de katılmalı mı?"

"Elbette".

"Bir kent hiç değilse dört veya beş kişiden ibaret olmalıdır".

"Besbelli".

"Devam edelim. Bunların her biri kendi sanatını herkesin hizmetine koymalı mıdır? Örneğin çiftçi tek başına dört kişi için mi yiyecek sağlamalı ve yiyecek sağlamak için dört katı zaman ve güç harcayarak ötekilerin de faydalanması için çalışmalı mıdır? Yoksa onları düşünmeksizin, yalnızca kendisi için zamanın dörtte birinde bu yiyeceklerin dörtte birini mi elde etmeli ve geri

14/20
kalan dörtte n birini kendine bir ev, öbürünü bir elbise, üçüncüsünü ayakkabı için mi harcamalıdır? Ötekilerin faydalanması için çalışarak başına iş amayıp kendisi kendi başına kendi işlerini mi görmelidir?"

Adeimantos "Sokrates, dedi, belki ilk gösterdiğin yol daha kolaydır".

"Zeus hakkı için! şaşılacak bir şey değil," dedim. "Senin cevabın beni de düşündürüyor: Her halde biz birbirimize benzer yaratılmış değiliz, aramızda yaratılış farkı vardır. Kimimiz şu, kimimiz bu iş için yaratılmışsızdır; öyle değil mi?"(18)

"yle".

"Ne dersin? Bir kimse tek başına birçok sanatla uğraşarak mı daha iyi iş görür, yoksa tek başına bir sanatla mı?"

"Bir sanatla uğraşarak" dedi.

"Ama aldanmıyorsam Şu da bellidir ki, bir işte fırsat kaçırlılırsa, o iş bozular".

"Belli".

"Öyle sanıyorum ki iş, iŐçinin boş vaktini bekleyecek değildir. İŞçi, bu işi ana görev bilerek arkasını bırakmamalıdır".

"Evet, öyle olmalıdır".

"Böylece, bir adam başka iŐlerle uğraşmak-sızın doğasına uygun olan işi zamanında görürse, iş gelişir; hem daha güzel, hem daha kolay olur".

"Çok doğru".

"Öyleyse, Adeimantos, demin saydığımız ihtiyaçları karşılamak için bir kentte dört kişiden fazla insana gerek vardır; çünkü pek doğal olarak çiftçi, aletlerinin iyi ol-masını istiyorsa, ne kendi sapanını, ne belini,

ne çiftçilikte kullanılan öbür aletleri kendi yapacak değildir. . Mimar da öyle; ona da birçok alet gerekir. Dokumacı, ayakkabıcı için de böyledir, değil mi?"

"Doğru".

"İşte böyle dülgerler, çilingirler ve daha bu gibi birçok işçi bize katılarak küçük kentimizi kalabalıklaştıracaklardır".

"Kuşkusuz."

"Çiftçilere, çift sürmek için öküz; çiftçilerle mimarlara, taşıtları için yük hayvanı; dokumacılarla ayakkabıcılara deri ve yün sağlamak için sığırtmaçlar, çobanlar, bir de öbür hayvanları güden kimseler katarsak kentimiz gene pek büyümüş olmayacak".

"Ama, bütün bu kalabalık bir araya gelirse, kent pek o kadar küçük de olmayacak" dedi.

"Ama kenti dışarıdan getirilecek hiçbir şeye ihtiyacı olmayan bir yer bulup orada kurmak hemen hemen olanaksızdır dedim.

"Evet, olanaksızdır."

"O halde ihtiyaç maddelerini başka kentlerden getirecek başka kimselere de ihtiyacı olacaktır".

"Evet, olacaktır".

"Ama bir aracı, eli boş olarak, yani kentin ihtiyaçlarını karşılayacak olanların yanına, eksiklerini tamamlayacak bir şey götürmeden giderse, onlardan eli boş olarak ayrılacak; öyle değil mi?"

"Sanırım".

"O halde kent yalnız kendine yetecek kadar mal üretmemeli; bu mal, gerek çeşitlilik,

gerekse miktar bakımından, ihtiyaçları karşılanacak kimselere de yetmelidir".

"Evet, öyle olmalıdır".

"Öyleyse kentimizdeki çiftçilerle öteki işçilerin sayısını artırmamız gerekiyor".

"Evet, gerekiyor".

"Sonra, dışarıdan mal getirmek ve dışarıya mal göndermek için daha başka araçlara da ihtiyaç vardır: Bunlar tüccarlardır, değil mi?"

"Evet".

"O halde tüccarlara da ihtiyacımız vardır".

"Pek doğal".

"Ve tabii, ticaret deniz yoluyla yapılırsa, denizcilik işlerini bilen başka birçok kimseye de ihtiyacımız olur".

"Evet, birçok kimseye."

"Dur bakalım; bunlar kentte emeklerinin verimini aralarında nasıl paylaşacaklar? Zaten biz birleşip kenti bunun için kurduk".

"Tabii, alım satımla paylaşacaklar" dedi.

"Bundan da, bir pazar yeri ve değiştokuş aracı olan para doğacak kuşkusuz."

"Çok doğru".

"Peki ama bir çiftçi veya herhangi bir işçi, yaptığı bir şeyi satmak için pazara, kendisinden bir şey almak isteyenlerle aynı zamanda gelemese, işini bırakıp da pazarda mı oturacak?"

"Asla, dedi. Durumu görüp bu işi üzerlerine alan kimseler vardır. Bunlar, iyi düzenlenmiş kentlerde hemen her zaman sağlıkça zayıf ve başka işe yaramayan kimselerdir; çünkü

onların işi pazarda bekleyip bir şey satmak isteyenlerden para karşılığında satın almak, bir şey satın almak isteyenlere de gene para karşılığında satmaktır."

"Demek ki, bu ihtiyaç kentimizde satıcıların doğmasına neden oluyor. Pazarlarda yerleşerek alım satım işleriyle uğraşanlara satıcı, kent kent dolaşanlara da tüccar demez miyiz?"

"Evet, deriz".

"Ve gene, sanırım ki, zekâ bakımından kentimizin pek de değerli unsurları olmayan, fakat bedenleri ağır işlere uygun daha başka çalışan adamlar da vardır. İşte bunlar iş güçlerini satarlar, karşılık olarak aldıkları paraya da gündelik denir; onlara gündelikçi adı da bu yüzden verilmiştir sanırım; öyle değil mi?"

"Çok doğru".

"Demek oluyor ki kentimizi dolduranlar arasında gündelikçiler de olacak".

"Öyle".

"O halde, Adeimantos, kent artık yeterli ölçüde büyümüştür, değil mi?"

"Belki."

"Öyleyse, doğrulukla eğrilik onun neresindedir? Ve kente gözden geçirdiğimiz insanların hangisiyle birlikte girmiştir?"

"Doğrusu çıkaramıyorum Sokrates," dedi. "Olsa olsa bu insanların birbirleriyle olan ilişkilerindedir."

"Evet, belki doğru söylüyorsun," dedim. "Ama hiç yılmadan konuyu inceleyelim!"

Önce, bu şekilde düzene sokulmuş insanların nasıl yaşayacakları üzerinde durmalıyız. Onlar herhalde ekmek, şarap, yiyecek, ayakkabı

yapacaklar; evlerini kurduktan sonra da, yazın çoğu zaman çıplak ve yalınayak, kışın da gerektiğinde elbise, ayakkabı giyerek çalışacaklar. Beslenmek için arpadan buğdaydan un yapacaklar, bunun bir kısmını pişirip bir kısmını yoğurup hazırladıkları nefis çörekleri, ekmekleri, yanlarına serilmiş hasırların, temiz yaprakların üzerine koyacaklar. Porsuk ve mersin ağacı yapraklarından yapılmış döşeklere uzanıp kendileri de, çocukları da keyifle yiyecekler, üstüne şarap içecekler; başlarında çelenkler, taneleri övecek, birbirleriyle sevinçle birleşecekler. Açlıktan, savaştan çekindikleri için ancak servetleri ölçüsünde çocuk yetiştirecekler; öyle değil mi?"

Glaukon söze atılarak; "Öyle görüyorum ki sen bu adamları yavan ekmekle doyuruyorsun" dedi. (19)

"Haklısın;" dedim, "unutmuştum. Tabii onların, tuz, zeytin, peynir gibi katıkları da

olacak; soğan ve lahana gibi köy yemekleri de pişirecekler. Önlerine incir, nohut, bakla gibi çerezler de koyacağız; onlar da bir yandan azar azar içecek, öte yandan küle, mersin yemişiyle palamut gömecekler. Barış ve sağlık içinde, doğal olarak böyle ömür sürecek, yaşlanacak ve ölecekler; ölünce de aynı yaşayışı çocuklarına devretmiş olacaklar."

O da: "Sokrates, bu senin kurduğun kent, domuzların kenti olsaydı, onları başka türlü beslemezdin" dedi.

Ben de: "Peki, ama ne yapmalıyız?" diye sordum.

"Adet ne ise, onu," dedi. "Bence onlar, darlık içinde yaşamayacaklarsa, yatakta yatmak, masada yemek yemek isteyecekler; katıkları, çerezleri bugünkü katıklar, bugünkü çerezler olacak."

"Peki, öyle olsun," dedim. "Anlıyorum. Demek biz bir kentin değil, refah içinde bir kentin nasıl doğduğunu araştırıyoruz. Böyle yapmak, belki de fena olmaz; çünkü bu gibi bir kenti de incelersek, belki doğrulukla eğriliğin kentlerde nasıl kök saldıklarını görebiliriz. Doğrusu, betimlediğimiz bu kent, bana gerçek ve sağlıklı bir kent olarak görünüyor; ama hasta, çürümüş bir kenti de inceleyelim diyorsanız, buna bir engel yok; onu da inceleyelim. Çünkü bazıları senin söylediklerinden da memnun olmayacaklar, bizim bu yaşayışımızdan da. . Yataklar, masalar, her türlü eşya, katıklar, kokular, buhur, kadınlar, tatlılar da isteyecekler; bunların bir çeşidini değil, binbir çeşidini. Böyle olunca, biraz önce en gerekli şeyler arasında söylediğimiz o evlerle, giyeceklerle, ayakkaplarla yetinmeyip, resim ve nakış sanatlarını da harekete geçirmeli; altın, fildişi ve bunlara benzer her şeyi sağlamalıyız; öyle değil mi?"

"Evet" dedi.

"Demek ki kenti daha da büyütmeliyiz. Sağlıklı kentimiz artık yetersiz kaldığından onu şişirmeli, kent için zorunlu gereksinimleri aşan şeylerle, yani türlü türlü avcılarla ve, kimi çizgiler ve renklerle, -şairler ve yardımcılarını rhapsodlar, oyuncular, korocular, oyun düzenleyiciler gibi -müzikle uğraşan taklitçilerle ve her türden işçiyle, her şeyden önce kadın süsüne yarayan şeyleri yapan işçi kalabalığıyla doldurmaliyiz. İşte bu yüzden, daha birçok hizmet görene ihtiyacımız olacak. Ne? Yoksa lalalara, sütninelere, dadılara, süsleyici kadınlara, berberlere, sonra aşçılara, aşçıbaşılara ihtiyacımız olmayacak mı sanıyorsun? Dahası var; domuz çobanlarına da ihtiyacımız olacak. Bunlar ilk kurduğumuz kentte yoktu, çünkü gereksizdiler. Ama bu kentte onlara da ihtiyaç olacak, hatta bütün öteki sürü hayvanlarının bulunması, hem de bol bol bulunması gerekecek; çünkü etlerinden yemek isteyenler olabilir; öyle değil mi?"

"Elbette öyle."

"Demek, biraz önce anlattığımız gibi yaşamayıp bu şekilde yaşayacak olursak, hekimlere olan ihtiyacımız çok artacak."

"Evet, çok artacak."

"Sonra, toprağa gelince. . Önceki nüfusu beslemeye yeten toprak acaba şimdi artık dar gelmeyecek mi? Ne dersin?"

"Haklısın" dedi.

"O halde, sürüleri otlatmaya, sapan sürmeye yetecek toprağımız olmasını istiyorsak, komşularımızın topraklarınının bir parçasını ele geçirmeliyiz. Bunun gibi, onlar da, başlıca ihtiyaçların sınırını aşıp sonsuz bir mal edinme hırsına kapılırlarsa, bizim toprağımızdan bir parça isteyecekler; değil mi?"

"Ne diyeyim, Sokrates? öyledir" dedi.

"Bu durumda savaşa girişmeyiz de ne yaparız, Glaukon? Yoksa başka bir çare var mı?"

"Ne çare olabilir ki?"

"Peki, savaş zarar mı, yoksa yarar mı sağlar, bunu şimdilik bir yana bırakalım da; ancak şu kadarını savaşın nasıl doğduğunu bulduğumuzu söyleyelim. Savaş, her başgösterdiğinde, hem birey, hem de halkın bütünü için, kentlere pek çok zararı dokunan isteklerden doğar."

"Evet, öyledir."

"Demek ki dostum, kenti daha da büyütmeliyiz; ona öyle az buz değil, bütün bir ordu katmalıyız ki, bu ordu kentin servetini korumak ve demin sözünü ettiğimiz şeyleri sağlamak uğruna sefere çıksın, saldıranlarla savaşsın."

"Ne? Bu işe kentliler yetmiyor mu?"

"Yetmiyor. Sen de, biz de kente şekil verirken, doğru bir yol üzerinde uyuşmuşsak, yetemezler. Üzerinde uyuştuğumuz şey de, hatırlıyorsan, tek kişinin birçok sanatı iyi beceremeyeceği idi." (20)

"Doğru söylüyorsun" dedi.

"Peki; dedim, savaşta dövüşmek sence bir sanat değil midir?"

"Şüphesiz, bir sanattır" dedi.

"Peki; ayakkabıcılığı savaş sanatından daha çok mu önemsemeliyiz?"

"Asla."

"Bak; demin ayakkabıcıya, ayakkabı işlerimiz güzel olsun diye, aynı zamanda çiftçi, dokumacı, mimar olmaya kalkışmasını yasaklamıştık, onun yalnız ayakkabıcı

kalmasını istemiştik. Aynı şekilde ötekilere, her türlü başka işten serbest kalıp ömürleri boyunca sürekli uğraşarak başarabilecekleri bir iş, yaratılışlarına uygun bir iş aramıştık. Savaş işlerinin başarılması son derece önemli değil midir? Yoksa bu iş bir çiftçinin, bir ayakkabıcının herhangi bir işle uğraşan birinin aynı zamanda savaşçılık da yapmasına olanak tanıyacak kadar kolay mıdır? Düşün ki bir insan, pul veya zar oyununu asıl işi saymamış, onunla çocukluktan beri uğraşmamışsa, iyi bir oyuncu bile olamaz. Sonra biri, bir kalkan ya da savaşta kullanılan bir silahı veya bir aleti kapınca, ağır silahlarla veya başka bir şekilde yapılan savaşta hemen hünerli bir asker oluveriyor da; başka bir alet ele alınınca, niçin kimseyi işçi veya atlet kılmıyor? Niçin o sanatın bilgisini edinmiş, sanatla yeterince uğraşmış olmayana bir yarar getirmiyor?"

"Öyle olsaydı, aletlerin değeri çok yüksek olurdu" dedi.

"Demek ki, işleri çok önemli olduğuna göre, savaşçılar diğer bütün işlerden serbest kalmalıdır; çünkü onların işi büyük ustalık ve büyük dikkat ister."

"Ben de öyle düşünüyorum."

"Peki; bu iş için uygun bir yaratılış da istemez mi?"

"İstemez olur mu?"

"Öyleyse, kentin bekçiliği için hangi yaratılışların uygun olduğunu seçip bulmak, anlaşılan bize düşüyor; yeter ki elimizden gelsin."

"Evet, bize düşüyor."

"Zeus hakkı için!" dedim. "Bu üzerimize aldığımız, öyle küçük bir iş değil; ama gücümüz yettikçe bu işten yılmamalıyız."

"Yılmamalıyız" dedi.

"Peki, sence, bekçilik açısından bakılırsa, cins bir köpek yavrusunun yaratılışı, soylu bir gencinkinden farklı mıdır?"

"Ne demek istiyorsun?"

"Şunu: Her ikisi de, düşmanı sezebilmek için keskin duygulu; sezer sezmez kovalayabilmek için çevik; yakalayınca boğuşmak için de güçlü olmalıdır."

"Evet dedi, tam böyle olmalıdır."

"Üstelik, iyi dövüşmesini istiyorsak cesur da olmalı."

"Kuşkusuz."

"İyi ama, bir at, bir köpek, herhangi bir canlı varlık, coşkun yürekli değilse, cesur olabilir mi? Yoksa sen coşkunluğun yatıştırılmaz, yenilmez olduğunu; içinde coşkunluk olan

bir ruhun bir şeyden korkmadığını, bir şeye boyun eğmediğini görmedin mi?"

"İşte, bir savaşçı da bedence nasıl olmalıdır, bunu artık biliyoruz."

"Evet."

"Ruhça da nasıl olacağını, yani coşkun olması gerektiğini de gördük, değil mi?"

"Evet, onu da gördük."

"Peki, ama, Glaukon, yaratılışı böyle olanlar, birbirlerine ve diğer yurttaşlara vahşice davranmayacaklar mı?"

"Zeus hakkı için! Böyle davranmamaları biraz güç olur."

"Demek oluyor ki yurttaşlarına yumuşak, düşmana sert olmaları gerekiyor. Yoksa yurttaşlarını başkalarından önce kendileri yok edecekler."

"Doğru" dedi.

"Öyleyse ne yapalım? Hem yumuşak huylu, hem yiğit olan birini nerede bulabiliriz? Yumuşak bir yaratılış, sanırım ki, coşkun yaratılışın tam karşıtıdır."

"Doğru."

"İyi ama, kendinde bu iki huydan biri bulunmayan insan korkarım iyi bir savaşçı olamaz. Halbuki her iki huyu bir arada bulmak olanaksızdır. İşte bu yüzden iyi bir savaşçı bulamıyoruz."

"Öyle görünüyor"

Bir çıkmaza girdiğimi görerek, önce söylediğimiz sözleri düşündüm ve "tabii, çıkar yol bulamayız dostum," dedim, "önümüze koyduğumuz örnekten ayrılmışız."

"Ne dedin?"

"Demin düşünmediğimiz yaratılışlar vardır; ancak, bunların farkına varmamışız; bu yaratılışlarda bu iki karşıt huy birlikte bulunur."

"Nerede görülür bunlar?"

"Her canlıda, ama en çok, savaşçıya benzettiğimiz canlıda. Herhalde bilirsin; cins köpeklerin huyu yaratılıştan, alıştıkları ve tanıdıkları kimselere pek yumuşak davranmak, tanımadıklarına sert olmaktır."

"Evet, biliyorum."

"Demek ki bu olabiliyor," dedim. "Biz böyle bir savaşçı ararken doğaya aykırı davranmıyoruz."

"Hayır" dedi.

"Peki; bekçilik edecek olan birine sence bir şey daha lazım değil midir? Coşkun

olmaktan başka, bir de yaratılıştan filozof olmamalı mı?"

"Ne?" dedi, "anlamıyorum."

"Sen bunu köpeklerde de göreceksin," dedim. "Bu özelliğin bir hayvanda bulunması gerçekten şaşılacak şey!"

"Nasıl şey?"

"Tanımadığı birini görünce, ondan kötülük görmediği halde, hırlar; gördüğü kimse tanıdıksa, ondan hiçbir iyilik görmediği halde sevinç gösterir. Sen buna şimdiye kadar hiç şaşmadın mı?"

"Doğrusu, şimdiye kadar pek dikkat etmemiştim. Ama köpeğin böyle davrandığı biliniyor."

"Kuşkusuz köpeğin yaratılışından gelen bu hal, bize hoş ve gerçekten filozofça bir hal gibi görünüyor."

"Nasıl olur?" diye sordu.

"Nasıl mı? Köpek gördüğünün dost veya düşman olduğunu, ancak tanıdık olup olmadığına göre kestirir. Demek ki öğrenme yetisi vardır; çünkü evdeki insanla yabancıyı, onu tanımasına veya tanımamasına göre ayırt eder."

"Kuşkusuz öyledir" dedi.

"Ama öğrenmeye meraklı olmakla filozof olmak hep birlikte gider, değil mi?"

"Doğru, hep birlikte gider."

"Peki, aynı şeyin insanda da olduğunu güvenle kabul edemez miyiz?"

Herhalde, evdekilere ve tanıdığına yumuşak davranacaksa, insan da yaratılıştan filozof ve öğrenmeye meraklı olmalıdır, değil mi?"

"Evet," dedi, "bunu kabul edebiliriz."

"Demek oluyor ki kente iyi bekçilik edecek olan adam, yaratılışı bakımından filozof, coşkun ruhlu, çevik, güçlü olmalı."

"Kuşkusuz öyle olmalı" dedi.

"Savaşçının böyle olması gerekiyor. . Peki, bunlar nasıl yetişmeli, nasıl eğitilmeli? Ama dur! Konuşmamızın asıl hedefine varmamız için, yani doğrulukla eğriliğin kentte nasıl olduğunu görebilmemiz için, bu araştırma bize yardım edebilecek mi? Önemli bir konuyu bırakıp, boşuna konuşmuş olmayalım."

Bu sırada Glaukon'un kardeşi: "Evet, evet" dedi, "ben de bu araştırmamın bize çok faydası dokunacağı fikrindeyim."

"Zeus hakkı için! Adeimantos, dostum! Uzunca da olsa, bu işin arkasını bırakmamalı" dedim.

"Hayır, bırakmamalı."

"Haydi öyleyse," dedim, "bir masal anlatıyormuş, vakit geçiriyormuş gibi, bu adamları nasıl yetiştirdiğimizi tasarlayalım." (21)

"Böyle yapmalıyız."

"Peki, bu eğitim nasıl olmalı? Yıllardan beri bilinen, uygulanmakta olan eğitimden daha iyisini bulmak zordur, değil mi? Bu da, tabii, beden için idman, ruh için müziktir." (22)

"Evet."

"Peki, işe idmanla değil, müzikle başlayacağız, değil mi?"

"Tabii."

"Söyle, sözü de müzikten sayar mısın?"

"Evet."

"Söz de iki çeşittir: Biri doğru, öteki yalan; öyle değil mi?"

"Evet."

"Eğitimde her ikisini de kullanmalıyız, ama önce yalan olanı, (23) değil mi?"

"Neler söylüyorsun? Anlamıyorum" dedi.

"Çocuklara önce masal anlatırız, bilmiyor musun? İçinde doğru şeyler varsa da, masallar çoğu zaman yalandır diyebiliriz. Küçükleri yetiştirirken idmandan önce masalları kullanırız."

"Öyledir" dedi.

"İşte ben de bunu söylüyordum. İdmandan önce müzikle uğraşmalı."

"Doğru" dedi.

"Peki, her şeyin en önemli noktası başlangıcıdır: Bunu biliyorsun, değil mi? Bu, en çok genç ve körpe kimseler için geçerlidir; çünkü insan tam o çağlarda biçimlenir, hangi kalıbın damgasını taşımasını istersen o kalıba girer."

"Şüphesiz, öyledir" dedi.

"O halde çocuklar, rastgele kimselerin uydurduğu masalları dinlemeli mi? Ruhlarına, büyüyünce edineceklerini umduğumuz fikirlere çoğu zaman karşıt fikirler mi girsin? Buna göz yumacak mıyız?"

"Asla."

"Demek, anlaşıldığına göre, biz önce masal yaratanların başında durmalıyız; güzel masalları kabul, güzel olmayanları yasak etmeliyiz. Dadıları, anaları ikna etmeliyiz; çocuklara bizim kabul ettiğimiz masalları anlatmalarını, çocukların bedenlerine elleriyle biçim vermekten çok, ruhlarına bu masallarla biçim vermelerini sağlamalıyız. Bugün anlatılan masallara gelince, onların çoğunu atmalı."

"Acaba hangilerini?" diye sordu.

"Büyük masallara, yani efsanelere bir bakarsak, küçükleri de gözden geçirmiş oluruz; dedim. Çünkü büyükleri de, küçükleri de bir kalıpta olsa gerek; yoksa sen böyle düşünmüyor musun?"

"Yoo, böyle düşünüyorum. Ama hangilerine büyük diyorsun, anlamıyorum."

"Hesiodos'un, Homeros'un, diğer şairlerin bize anlattıklarına büyük diyorum. Onlar yalancı masallar yaratıyor, insanlara anlatıyorlardı; hâlâ da anlatıyorlar."

"Bu masallar hangileri? Bunların nesini eleştiriyorsun?"

"Öncelikle ve en çok eleştirilmesi gereken şeyi. .Hele de uydurulan masallar çirkin olursa."

"Ne demek istiyorsun?"

"şunu: Resimlerini, benzetmek istedikleri şeylere hiç de benzetemeyen ressam vardır. Bazı kimseler de bu ressam gibi tanrılarla kahramanların nasıl olduklarını kötü betimlerler."

"Evet, böyle betimlemeleri herkes haklı olarak eleştirir, dedi; ama ne diyeceğiz, hangi kusurlardan söz edeceğiz?"

"Önce en büyüğünden ve en büyükler hakkında anlatılan yalandan:

'Uranos, Hesiodos'un onun hakkında anlattığı şeyleri yapmıştır, Kronos da öcünü almıştır' (24) diyen adam çirkin bir yalan uydurmuştur. Bence, gerçek bile olsa, Kronos'un yaptıklarını, oğlundan çektiklerini, akli ermeyen küçüklere anlatıvermek şöyle dursun, böyle şeylerin sözünü bile açmak doğru olmaz. Ama bunlardan konuşmak zorunluğu varsa, gizli konuşmalı ki mümkün olduğu kadar az kimse işitsin. Önce de bir domuz yavrusu değil, (25) büyücek bir kurban kesmeli ki, bu sözleri işitmek mümkün olduğu kadar az kimseye nasip olsun."

"Evet, dedi, bu masallar herhalde insanı sıkar."

"Bunları, bizim kentimizde anlatmamalı, Adeimantos, dedim. Bir gencin yanında eğriliklerin en büyüğünü işlersen, hatta eğrilik

yapmış olan babanı bile amansızca cezalandırırsan, görülmedik bir şey değil, ilk tanrılar, en büyük tanrılar gibi davranmış olursun." (26)

"Zeus hakkı için"! dedi. "Bana da böyle şeylerin bir gence söylenmesi yerinde olmaz gibi geliyor."

"İnsanların birbirinden öyle kolayca nefret etmelerinin ayıp olduğuna kentimizi bekleyenlerin inanmaları gerekiyorsa, tanrıların tanrılarla savaştıklarını, birbirlerine tuzak kurup karşı karşıya gelip boğuştuklarını hiç söylememeli: Zaten bunlar gerçekten olmuş şeyler değil; nerede kaldı devler savaşının (27) söylenmesi, tanrılarla kahramanların hısımlarına, dostlarına karşı saygısızlıklarının ve türlü türlü düşmanlıklarının anlatılması. . Ama onları, bir kentlinin bir kentliye hiç nefret beslemediğine, böyle bir nefretin günah olduğuna herhangi bir şekilde inandırmak istiyorsak, erkek kadın her yaşlı

kişi, çocuklara henüz küçükken bambaşka şeyler anlatmalıdır. Çocuklar büyüdüleri zaman, şairler de, verilen öğütlere uygun masallar yaratmaya zorlanmalıdır. Hera'nın, oğlu tarafından zincire vurulduğunu, (28) Hephaistos'un, dayak yiyen annesini korumak istemesi üzerine babası tarafından gökten aşağıya fırlatıldığını, (29) Homeros'un tanrılar savaşı (30) diye anlattıklarını kentimize sokmamalı. İster benzetmeli (31) olsunlar, ister olmasınlar, bütün bu masalları uzak tutmalı. Çünkü çocuk, ikisini birbirinden ayıramaz: Ama bu yaşta işittiğimiz şeyler hemen hemen hiç akıldan silinmez ve değişmez, öylece kalır. İşte bunun içindir ki çocukların ilk işittikleri sözlerin iyilik yolunu gösterecek güzel masallar olmasına çok önem verilmeli."

"Mantıklı sözler söylüyorsun; dedi, ama gene biri kalkıp 'bunlar nedir? Hangi masallardır?' diye sorsa, hangilerini sayarız?" Ben şöyle cevap verdim: "Şimdilik ben de sen de şair

değil kent kurucusuyuz. Kuruculara ise, şairlerin masallarını hangi kalıba göre yaratmaları gerektiğini bilmek, o kalıplardan ayrılmalarına izin vermemek düşer. Kurucular, kendileri masal yaratacak değildirler."

"Doğru", dedi; "ama şu da var: Tanrılar hakkında anlatılacak masalların kalıpları acaba hangileridir?"

"Şöyle söyleyim", dedim. "Tanrı, ister sözlerde, ister şarkılarda, ister sahnede olsun, gerçekten nasılsa hep öyle anlatılmalıdır."

"Tabii, öyle olmalıdır."

"Şimdi bana söyle: Tanrı aslında iyidir, onu öyle göstermeli, değil mi?"

"Elbette."

"Ama iyi şeylerin hiçbiri zararlı olamaz, değil mi?"

"Öyle sanırım."

"Tabii, bir şey zararlı olmazsa zarar vermez, değil mi?"

"Vermez."

"Zarar vermeyen, kötülük eder mi?"

"Hayır, etmez."

"Kötülük etmeyen, kötülüğe sebep de olmaz, değil mi?"

"Tabii, olmaz."

"Peki; iyi şey faydalıdır, değil mi?"

"Evet."

"Öyleyse, refaha neden olur."

"Evet."

"Demek ki, iyi, her şeyin nedeni değil, ancak iyi olanın nedenidir; kötü olan şeylerle ilgili değildir."

"Evet, tam öyledir."

"Demek oluyor ki, tanrı, iyi olduğu için, çoğunun dediği gibi insanların başına gelen her şeye değil, ancak birkaçına neden olur; başımıza gelenlerin çoğunun nedeni o değildir. Çünkü iyilikler kötülüklerden çok daha azdır. İyi şeylere tanrı neden olur; kötü şeyler için ise, başka nedenler aranmalı; neden olarak tanrı gösterilmemelidir."

"Bence çok doğru söylüyorsun" dedi.

"Tanrılar hakkında böyle akla sığmaz bir yanılığın, ne Homeros'tan, ne de başka bir şairden kabul etmeli."

'Zeus'un kapısı eşliğinde biri ak öteki kara bahtlarla dolu iki küp vardır.(32)'

Zeus kime her ikisinden karıştırıp verirse, ona bazen bahtın kötüsü, bazen iyisi nasip olur. Kime yalnız kötüsünden verirse, onu 'kemirici bir açlık, kutlu yeryüzünde kovalar' diyenleri dinlememeli; 'Gerçekten, iyiliği de, kötülüğü de bize Zeus dağıtır' diyenlere de bakmamalı.

Verilen söz ve yeminleri Pandaros'un bozmasına gelince(33), biri bunun Athena ile Zeus'un yardımıyla olduğunu söylerse, onu hoş görmeyeceğiz; 'Tanrıçaların o kavgasına, o hükmün verilmesine Themis'le Zeus sebep olmuşlardır'(34), sonra da, Aiskhylos'un dediği gibi, 'Tanrı bir evi temelinden yıkmak istedi mi, insanı suça sürükler'(35) gibi sözleri gençlere duyurmamalı. Ama biri Niobe'nin çektiklerini (deminki iamb'lar(36) Niobe masalından alınmıştır), ya Pelopid'leri ya da Troia efsanelerini veya buna benzer başka şeyleri anlatırsa, bunları tanrının işleri diye göstermemeli, yahut, 'bir tanrı yapmıştır' derse, şimdi hemen hemen bizim

yaptığımız gibi, bir nedenini bulmalı ve 'tanrı haklıdır, iyi etmiştir; ceza görenler de bundan faydalanmışlardır' demeli. Şaire 'ceza görenler haksızdırlar, buna neden olan da Tanrıdır' dedirtmemeli. Ama 'Kötüler kara bahtlıdırlar, ceza görmeye muhtaçtırlar, tanrıdan gördükleri cezadan da yararlanmışlardır (37) derlerse, varsın desinler. Oysa birinin başına gelen felaketlerin nedeni olarak iyi olan tanrı gösterilirse, ne yapıp yapıp bunun önüne geçmeli; şehrimizde de iyi âdetlerle yaşanmasını istiyorsak, genç yaşlı kim varsa, bu gibi sözleri -ister vezinli, ister vezinsiz olsun-ne söylemeli, ne işitmeli; çünkü ne söyleseler, dine uygun, bize faydalı, uyumlu bir şey söylemiş olmazlar."

"Bu yasaya oyumu seninle birlikte ben de veriyorum, dedi, benim de hoşuma gidiyor".

"Demek ki bu, tanrılar hakkındaki yasa ve kalıplardan biridir. Düzyazıcılar yazılarını,

şairler şiirlerini buna göre yaratacaklar.Yasa şöyledir: Tanrı her şeyin nedeni değil, ancak iyi şeylerin nedenidir" dedim.

"O kadarı da yeter" dedi.

"Ya şu ikinci yasa ne der?. Sence tanrı bir sihirbaz mıdır? Bazen birçok şekil ere girip karşımıza çıkarak, bazan kendi yerine hayaller gösterip bizi aldatarak, tuzak kurup zamanına göre başka başka kılıklara girerek görünebilir mi?(38) Yoksa o kendi şeklinden hiç çıkmayan, sade bir varlık mıdır?"

"Sana öyle çabucak cevap veremem" dedi.

"Peki, şuna cevap ver: Bir şey kendi şeklinden çıkarsa, ya kendi kendini değiştirmiştir, ya da onu başka bir şey değiştirmiştir; öyle olmayacak mı?"

"Evet".

"Ama doğaları en sağlam olan Şeyler, başka birinin en az dokunabileceği, en az deđiŐtirenabileceđi Őeylerdir, değil mi? Diyelim bir beden, yiyeceğin iŐeceeđin, yorgunluğun etkisi altında; bütün bitkiler de güneŐin sıcaklığı, rzgrların ve buna benzer gclerin etkisi altında ne kadar sağlıklı ve kuvvetliyseler o kadar az deđiŐirler; öyle değil mi?"

"Tabii yledir".

"Ruh da ne kadar cesur ve uslu akıllıysa, onu dıştan gelen bir etki o kadar az deđiŐtirir, değil mi?"

"Evet".

"Ev eŐyası, bina, giyecek gibi yapım ürünleri, iyi iŐlenmiŐlerse ve iyi durumdalarsa, bu nedenle başka gclerin etkisiyle pek az deđiŐirler diyebiliriz."

"yledir".

"Demek ki, doğa ya da sanat, veya doğa ve sanat bakımından güzel olan şeyler, bir başkasının etkisi altında ancak pek küçük bir değişiklik kabul ederler".

"Öyle görünüyor".

"İşte tanrı da, dıştan gelen etkiler altında, başka başka şekillere girmekten pek uzaktır".

"Evet, öyledir".

"Acaba kendi kendisine başka bir şekil vererek mi değişir?"

"Eğer değişiyorsa, bel i ki böyle değişiyor".

"Kendini daha iyiye, daha güzele mi, yoksa daha kötüye, daha çirkine mi çevirir?"

"Kendini değiştiriyorsa, bu mutlaka daha kötüye doğrudur; çünkü tanrının güzelden ve iyiden yana bir eksiği vardır diyemeyiz".

"Çok doğru söylüyorsun", dedim. "Bu böyle olduktan sonra Adeimantos, tanrı olsun insan olsun, kim, herhangi bir bakımdan kendini isteyerek daha kötü kılar?"

"Kimse" dedi.

"Demek ki, bir tanrının kendini değiştirmek istemesi de olanaksız bir şey", dedim.

"Aksine, öyle anlaşılıyor ki tanrılar en güzel ve en iyi varlıklar olduklarından hep kendi şekillerinde kalırlar".

"Bence böyledir, başka türlü de olamaz".

"Demek, azizim", dedim, "hiçbir şair gelip bize: 'Tanrılar uzaktan gelen yabancılara benzeyerek türlü türlü şekillerde belirir, kentleri dolaşırlar.'(39) demesin, Proteus'la(40) Thetis(41) hakkında yalanlar uydurmasın, tragedialarda, başka manzumelerde Hera'yı 'Argos'un ırmağı Inakhos'un hayat veren

çocukları için' dilenen bir rahibe kılığına sok-
masın(42). Buna benzer birçok yalan uydur-
masın. Analar, bunların sözlerine kanıp 'Bazı
tanrılar geceleyin çeşitli yabancı kılıklara
girer, şurada burada dolaşırlar' diyerek
yavrularını korkutmasınlar; yoksa tanrılara
küfretmiş, çocuklarının korkaklığını artırmış
olurlar".

"Aman, bundan kaçınınsınlar!" dedi.

"Öyleyse tanrılar şekil değiştirmezler; ama
bizi aldatarak, sihirbazlık ederek, kendilerini
türlü türlü şekillerde göstererek, kandırırlar,
öyle mi?"

"Belki öyledir" dedi.

"Peki, bir tanrı, önümüze bir hayalet koyup,
bir şeyler söyleyip bir şeyler yaparak
sahtekârlık etmek ister mi?"

"Bilmiyorum" dedi.

"Gerçek yanlıştan -gerçekle yanlış bir araya gelebilirse!-insanlar da tanrılar da hep nefret ederler, bunu bilmiyor musun?"

"Ne demek istiyorsun?" dedi.

"Şunu": dedim. "Kimse özünün en önemli bölümü ve en önemli şeyler konusunda, gerçekten uzaklaşmaya razı olmaz; her şeyden önce özünün gerçekten uzak kalmasından çekinir".

"Gene anlamıyorum" dedi.

"Anlamıyorsun, çünkü kim bilir ne yüce şeyler söylüyorsun sanıyorsun", dedim. "Ben ise şunu diyorum: Kendi ruhuyla gerçek üzerinde aldanmayı, aldanmış olarak kalmayı, yani bilgisiz olmayı ve yanlış ruhta tutmayı, ona orada yer vermeyi kimse kabul etmez; herkes ondan, onun ruhta olmasından pek büyük bir nefret duyar".

"Evet".

"Ama aldanmış insanın ruhundaki bilgisizliğe -demin dediğim gibi-gerçek yanlış deseler çok doğru olur; çünkü sözlerle aldatma, yani yalan, ruhtaki durumun ancak bir gölgesidir; sonradan meydana gelen bir hayaldir, gerçekten büsbütün uzak olmak değildir. Yoksa öyle değil mi?"

"Tam öyle".

"Demek gerçekten büsbütün uzak olmaktan yalnız tanrılar değil, insanlar da nefret ederler".

"Öyle sanırım".

"Öyleyse, sözlerde gerçekten uzaklaşmak hakkında, yani yalan hakkında ne diyeceğiz?"

Yalan ne zaman, kime faydalı olur da nefrete hak kazanmaz? Acaba düşmanlara

karşı kullanılırsa veya dost dediklerimiz, bir çılgınlık veya akılsızlık yüzünden kötü bir şeye kalkışınca, onları caydırmakta ilaç gibi faydalı olmaz mı? Demin sözünü ettiğimiz masallara gelince, madem ki gerçeğin geçmişte ne olduğunu bilmiyoruz, yalanı mümkün olduğu kadar gerçeğe benzetmekle onu yararlı kılmış olmaz mıyız?(43)

"Evet, evet, öyledir" dedi.

"Peki ama, gerçekten ayrılmak, saydığımız hedeflerin hangisi için tanrıya faydalı olabilir? Yoksa tanrı geçmişi bilmez de yerine ona benzer bir şey koymak istediği için mi gerçekten ayrılır?"

"Böyle düşünmek gülünç olur".

"Demek tanrıda yalancı bir şairlik yoktur."

"Hayır, yoktur."

"Yoksa düşmanlarından korktuğu için mi gerçekten ayrılır?"

"Buna imkân mı var?"

"Yoksa dostlarının akılsızlığı veya çılgınlığı yüzünden mi?"

"Akılsız veya çılgınların hiçbiri tanrının dostu değildir ki. ."

"Öyleyse tanrının gerçekten ayrılmasına hiçbir neden yoktur".

"Yoktur" dedi.

"Demek tanrılar dünyasında ve tanrılardan gelen şeylerde gerçekten ayrılmak yoktur".

"Tam öyledir".

"Demek oluyor ki tanrı işinde de, sözünde de sade ve doğru bir varlıktır; şekil değiştirmez. Ne uyanık olana alametler gösterir, ne de

rüya görene; kimseyi hayallerle veya sözlerle aldatmaz".

"Senin sözlerin üzerine bunun böyle olduğuna ben de inanıyorum".

"Öyleyse kabul edersin ki ikinci kalıp da şudur: Bu kalıba göre, tanrılardan söz ederken, onları betimlerken, unutmamalı ki, onlar şekil değiştiren sihirbazlar değildirler. Bir şey söyleyerek veya yaparak sahtekârlık edip bizi yoldan çıkarmazlar."

"Evet, sana hak veriyorum".

"O halde, Homeros'un birçok sözünü beğenmekle birlikte, Zeus'un Agamemnon'a o rüyayı göndermesini(44) beğenmeyeceğiz; Aiskhylos'un şu dizelerini (45) de: 'Thetis der ki, Apollon, düğününde mutlu analığını överek, çocuklarının hastalık nedir bilmeyeceklerini, uzun ömürlü olacaklarını vaat etti; bütün bunları söyledikten sonra, benim

tanruların gözettiği kaderimi uğurlu bir paian'la(46) vmeye başladı, beni sevindirdi. Ben de Phoibos'un kehanet sanatıyla taşıp kaynayan ağzının yalansız olduğunu sanıyordum. Ama, o şarkıyı söyleyen, o sofrada oturan, bu sözleri söyleyen Phoibos, benim oğlumu öldürdü'. Biri tanrular hakkında böyle şeyler söylerse, fkeleneceğiz, ona katılmayacağız; savaşçularımızın tanrulara saygılı olmalarını istiyorsak, onların insana nasip olduğu lde tanrulara benzemelerini istiyorsak, öğretmenlerin, gençleri yetiştirirken böyle şeyler kullanmalarını yasak edeceğiz".

"Evet, dedi, ben bu kalıpları candan kabul ediyorum; onlara yasa gözüyle bakmak isterim".

AÇIKLAMALAR

DEVLET I

(1) Burada sözü geçen tanrıça kültü, Pire'de oturan Thrak tüccarları tarafından Hellas'a getirilen Thraklar tanrıçası Bendis'tir. Bayramı, her yıl haziran ayı başlangıcında kutlanırdı.

(2) 421 barışına ad veren ve Sicilya seferinin yarıda kalması üzerine esir düşüp Siracusa kentinde öldürülen ünlü Atina komutanı.

(3) Yaşlılıkla öteki dünya arasında bulunan eşik.

(4) "Yaşıt yaşıtından,yaşlı yaşlıdan hoşlanır."

(5) Herodotos (8. 125) aynı masalı biraz değişik biçimde anlatmıştır.

(6) Pindaros'un kaybolmuş bir şiirinden.

(7-8) Hellenice "Dikaiosyne" sözcüğünün anlamını, hiçbir dil tek sözcükle çeviremez. Biz bu sözcüğe karşılık olarak genellikle "doğruluk", bazan da "adalet" sözcüğünü kullandık. "Dikaios"a karşılık olarak genellikle "doğru" sözcüğünü kullandık; bazı yerlerde "adaletli" veya "hak-sever" sözcükleri de uygun olurdu. "Dikaiosyne" ve "Dikaios"un karşıtı olan "Adikia" ve "Adikos" sözcükleri için "doğru" kökünden gelme bir karşılık olmadığından, Platon çevirilerinde kullanılagelen "eğrilik" ve "eğri" sözcüklerini biz de kullandık. Fakat yerine göre "haksızlık" "adaletsizlik" "adaletsiz" sözcüklerini de kullanmayı uygun bulduk.

(9) Keos'lu Simonides (İ.Ö. 556-468). Hel en koro lirığının en büyük şairlerinden biridir.

Şiirlerinde düşüncelere büyük bir yer ayırdığından, ahlâk sorunlarında sözü geçen bir şair sayılırdı.

(10) "Kurban" sözcüğünü geniş bir anlamda, yalnızca "kesilen hayvan"ı değil, kurban törenlerini ve bu törenlerde tanrılara armağan edilen başka şeyleri de göstermek için kullandık.

(11) Hoplit: ağır silahlı asker.

(12) Sokrates sonraki satırlarda doğru adamın bir hırsız olduğunu göstermek için sofistlerin kanıtlama yöntemlerinden birini alayla kul anmaktadır. Fakat bu sözlerin arkasında, karşıt olan iki şeyin birbirleriyle bağlı olduğunu kabul eden ciddi bir görüş gizlenmektedir.

(13) Homeros, Odyseia, 19.395 vs. Homeros'un bu sözlerinde ahlâk bakımından bir hüküm aranmamalıdır: Autolykos yarı

gölünç bir kişidir; ustalıkla yaptığı hırsızlıklar insanı güldürür. Onun koruyucusu olan tanrı Hermes'in hırsızlıklarına Apollon bile gülmüştü.

(14) Hiçbir dilde tam karşılığı bulunmayan Helence "arete" sözcüğünü, "iyilik" sözcüğüyle karşıladık; ancak, yerine göre "erdem" "yetenek", "yetkinlik", "yararlılık" anlamlarına geldiğinin anlaşılacağını umarız.

(15) Prieneli Bias'la Mityleneli Pittakos "Yedi Uslular"dandır. (Yedi akıllar)

(16) Periandros (627-568/5) Korinthos tiranıydı. Makedonya kralı II. Perdikkas 545'ten 413'e kadar hüküm sürmüştür; Atinalılar onu kötü adam bilirdiler, çünkü Peloponnes savaşında müttefikleri olduğu halde, onlara hainlik etmişti. Kserkses, herkesçe tanınmış Pers kralıdır. Thebaili Ismenias kötülüğü ile ün almış bir devlet adamıdır; Pers kralından rüşvet alarak, Thebai'yi

Isparta'ya karşı savaşmaya yöneltmiştir; fakat sonradan Ispartalılar, Thebai şehrini alınca, Ismenias'ı öldürmekle ondan öc almışlardır.

(17) Thrasymakhos, tartışma siyasal konulara gelince, söze karışıyor. O, kaba bir adam olarak gösterilmektedir. Thrasymakhos, Gorgias diyalogunda söz alan ve nezaketten, kibarlıktan hiç ayrılmayan Kallikles'ten çok farklıdır.

(18) Bu sözlerle Sokrates Thrasymakhos'u bir kurda benzetmiş oluyor; çünkü Hellenler bir insanla bir kurt karşı karşıya geldiği zaman, insan kurdu daha önce görürse, ona bir zarar gelmeyeceğine; kurt insanı daha önce görürse, insanın dilinin tutulacağına inanırlardı.

(19) Sokrates'in ünlü "eironeia"sı, ilk baskıda "bilmezlikten gelme" diye çevrilmişti. (20) Attika mahkemelerinde suçlu, suçu tespit

edildikten sonra, bazı hallerde, kendine layık gördüğü cezayı kendi isteyebilirdi.

(21) Pulydamas 408 yılında Olympia'da "pankration" karşılaşmasını kazanmıştır. "Pankration" güreş ve boks karışımı bir dövüştür.

(22) Olanaksız, başarılı olmayacağı önceden bilinen bir işe girişmek demektir.

(23) Sokrates'in, burada Thrasymakhos'un görüşlerini benimsemesi, Thrasymakhos'un gene alt edilmesine neden olacak.

(24) Sokrates ücret alma sanatından söz ederken, tabii bu işe, bir mesleğe sarılır gibi sarılan bir insan sınıfının bulunduğunu düşünmüyor; bir sanattan elde edilen ücreti, o sanatın asıl hedefinden ayırıp böylece, bu yapma ayrımla, Thrasymakhos'un sözlerinde göze çarpan karışıklığa dayanarak, onun iddiasını çürütmek istiyor.

(25) Besbelli ki Sokrates bu sonuca gene kuşkulu bir tanımlama yoluyla varmıştır. "Olmak"tan "benzemek"e varılabilir, ama bu mantık bağlantısı tersine çevrilemez. Bununla birlikte Sokrates Thrasymakhos'a karşı sofistlerin tanımlama yöntemlerinden birini kullanmaktan çekinmiyor.

DEVLET II

(1) Lydialı, Lydia Kralı Karun'dur; atası olan, Mermnad soyunun kurucusudur ve aşağı yukarı 685 yılında Lydia tahtını zorla ele geçirmiştir. Hellas'ta Gyges hakkında birçok efsane doğmuştur. Herodotos'un (I, 1-8-13) Gyges hakkında anlattığı masal da efsanelere dayalıdır; Herodotos'ta rastlamadığımız, Platon'un anlattığı masal, belki tarihçinin çağıyla Platon'un yaşadığı zaman arasında doğmuş ve Hellenlerin hayal güçlerini hep kurcalamış olan Gyges'in kişiliğine yakıştırılmıştır.

(2) Aiskhylos'un 'Thebai'ye karşı Yedileri' (592-595). Bu sözler tragedianın görkemli bir kişiliği olan tanrı sözcüsü Amphiaraos hakkında söylenmiştir.

(3) Hesiodos, 'İşler ve Günler' (232-34).

(4) Homeros, 'Odysseia XIX, 119-113.

(5) Orphiklerin inancına göre Homeros'tan önceki çağlarda yaşamış olan mitolojik rahip ve şair; oğlu Eumolpos'tur.

(6) Hesiodos, 'İşler ve Günler', m. 287-289.

(7) Homeros, Ilyada, XI. 497-501,

(8) Orphikler kitaba büyük bir değer verirdi; mezhebin geniş bir edebiyatı vardı. Bu satırlardan, Platon'un Orphik mezhebini ne kadar hor gördüğü anlaşılmaktadır: Adeimantos'un sözleri, Orphik öğretinin etkisine inancın doğrudan doğruya ahlâksızlığa neden olduğunu gösteriyor.

(9) Pindaros'un kaybolmuş bir şiirinden.

(10) Bu sözler Simonides'indir.

(11) Paroslu Arkhilokhos, şiirlerinde birçok defa tilkiyi kurnazlığa örnek olarak göstermişti.

(12) Doğru yolu bulmuş kimseleri ahret cezalarından kurtaran tanrılar.

(13) Orpheus ve Musaios'tan söz edilmektedir.

(14) Sokrates, alay ederek, Glaukon'la Adeimantos'a Thrasymakhos'un oğulları diyor; çünkü onlar, Thrasymakhos'un tezini savunmayı üzerlerine almışlardır.

(15) Burada belki Kritias'tan söz ediliyor. Kritias, Platon'un hasmı olan oligarşi taraf-tarı bir siyaset adamıydı. Oligarhların 404 yılında yaptıkları hükümet darbesinde Kritias vicdansızca davranmıştı. Sofistlerin görüşleriyle yetişmiş olan, çok okumuş bir adamdı; yazdığı bazı dizeler elimize geçmiştir.

(16) Burada Megara savaşlarının hangisinden söz edildiği tam bilinmiyor.

(17) Devlet ve insan ruhu arasındaki benzerlik bu satırlardan itibaren büyük bir rol oynayacaktır (Örneğin IV. kitapta verilen doğruluk tanımında).

(18) İnsanlarda yaratılışlarından farklı yetenekler olduğu ve bu yüzden onların başka başka işlerde kullanılmaları gerektiği fikri, Platon'un ana fikirlerinden biridir. O bu fikre dayanarak, 'Devlet'te, birden fazla işi birlikte yapmayı (polypragmosyne) kötüleyip, doğruluk 'herkesin kendine düşen işi görmesidir' der.

(19) Glaukon'un bu ve bundan hemen sonraki itirazı, savaşçı sınıfa ihtiyacı olan bir devletin doğması için gereken şartların sayılmasına yol açıyor. Bu parçadan, Platon'un, savaşçı kesiminin ve bu kesimin eğitilmesinin betimine varmak istediği anlaşılıyor.

(20) Bak: Not 18

(21) Savaşçılarının eğitimi konusu bu kitabın sonunu ve üçüncü kitabın hemen hemen bütününe kaplamaktadır.

(22) Klasik çağda Hellen eğitiminin, beden eğitimiyle ruh eğitimi arasındaki denklik üzerine kurulmuş olduğu bilinir. Böyle bir denklik tarihin başka hiçbir çağında, hiçbir ülkede elde edilememiştir. Müzik sözcüğüyle Platon, bütün ruh eğitimi anlıyor.

(23) Bu sözlerde eleştiri yoktur: Platon bazı durumlarda yalan söylenebileceği, hatta bunun gerekli olduğu fikrindedir.

(24) Uranos (Gök) ve Gaia (Yer), tanrıların en eskileridir. Uranos, Gaia ile birleşmesinden doğan çocuklarının yeryüzüne çıkmalarına, güneş ışığını görmelerine izin vermez, onları toprağın derinliklerinde oturmaya zorlarmış. Gaia,

oğullarını babalarından öc almaya teşvik edince, yalnızca Kronos cesaret edip Uranos'u bir orakla yaralayarak erkekliğinden yoksun bırakmış ve böylece dünya egemenliğini ele geçirmiş. Hesiodos Theogonia adlı eserinde (m. 154-181) efsaneyi bu şekilde anlatmıştır. Bu korkunç efsanelerin, Hellenlerin hayal gücünden doğmadığına işaret etmeliyiz. Tanrıların soy ağaçlarını Hellenler büyük olasılıkla Fenikelilerden almışlardır. Nitekim XIV. yüzyıldan kalma Ras Şamra metinlerinde bunlara raslanmaktadır.

(25) Platon bu satırlarda myster'lere değinmektedir; myster'lerde domuz kurban etmek âdeti vardı.

(26) Burada Euthyphron diyalogunu hatırlamak gerekir: Bu diyalogda Euthyphron babasını, sözde işlediği bir günah için, mahkemeye vermek ister.

(27) Burada devlerden söz edilmektedir. Devler, Uranos'un yarasından yere akan kandan doğmuşlardı. Gaia onları göğü fethetmeye teşvik edince, en yüksek dağları birbiri üstüne yığıp, göğü ele geçirmeye çalışmışlar, ama Zeus'a yenilmişlerdi. Tanrılarla devler arasındaki cenk, Yunan sanatında çok kullanılan bir konudur. Bu cenk Bergama sunağında da betimlenmiştir.

(28) Hephaistos, Zeus'la Hera'nın oğludur. Hera, onu doğar doğmaz, gökten aşağı atmış; bu becerikli tanrı da, annesinden öc almak için, içinde görünmez zincirler saklı bir taht yapıp Hera'ya armağan etmiş. Hera tahta oturunca zincirler onu birdenbire sarmış. Tanrılarının hiçbiri bağları çözüp tanrıçayı kurtaramamış. Sonunda Dionysos Hephaistos'u sarhoş etmeyi, onu Olympos'a götürüp, Hera'yı çözdürmeyi başarmış.

(29) Homeros, İlyada I, 590-594

(30) İlyada'nın XX. ve XXI. kitaplarında tanrılar bir Akhaların tarafında, bir Troialıların tarafında savaşırlar.

(31) Şiirleri benzetme (kinaye) yoluyla anlatmak Platon'dan önce de çok yayılmış bir yöntemdi. İlk olarak XVI. yüzyılda Rhegion'lu Theagenes tarafından kullanılmıştı. Theagenes'e göre İlyada'nın XX. ve XXI. kitaplarındaki tanrılar savaşı doğa güçlerinin birbiriyle çarpışmasıdır.

(32) Homeros, İlyada XXIV, 527-532.

(33) Homeros, İlyada IV, 69 v.s.

(34) 'Kypria' destanında Troia savaşının doğuşu anlatılmıştı.

(35) 'Niobe' tragediasından alınmıştır.

(36) İamb, tragedianın en önemli vezinlerindedir.

(37) Ceza hakkında aynı fikre Gorgias diyaloğunda da rastlanır.

(38) Platon iki olanak görüyor: 1) Tanrı, gerçekten değişir, 2) Tanrı insanları aldatmak için değişmiş gibi görünür; her ikisinin de gerçeğe aykırı olduğu gösteriliyor.

(39) Homeros, Odysseia, XVII, 485/6.

(40) Odysseia IV, 456/57'de, sırasıyla ejderha, pars, domuz, su ve ağaç şeklini aldığı anlatılmıştır.

(41) Pindaros'un anlattığına göre (Nem. V, 6 vs.), Thetis, Peleus'la evlenmemek için çeşitli şekillere girmiştir.

(42) Aiskhylos, kaybolan tragediolarından birinde, Hera'yı öyle betimlemiş.

(43) Eseri okumakta ilerledikçe, Platon'un, devletin kurulması için izin verilen, gerekli

bir yalana başvurmakta olduğunu görürüz; üç toplumsal kesimin kesin olarak ayrılması bu yalana dayanır.

(44) Homeros, İlyada II, 1-34.

(45) Aiskhylos'un tanımadığımız bir tragediasından.

(46) Apollon'un kendisine ve kültürüne bağlı bir şarkı.

